

Реља Новаковић

СРБИН РИМСКИ ЦАР

Прво издање

Издавач

Издавачко прометна агенција "Мирослав"

Адреса издавача

Гоце Делчева 15, 11080 Београд 80

Тел./факс: (011) 69-38-05; тел: (011) 67-44-66

П. фах 108; 11080 Београд 80

Југославија

E-mail: mirmi@EUnet.yu

Главни уредник

Мирослава Петровић

Рецензент

Живојин Андрејић

Припрема и дизајн

Љубиша Чворовић

Лектура и коректура

Вида Томић, професор

Тираж 500

Штампано маја 1999.

Штампа

"Графос интернационал", Панчево

Copyright © ИПА "Мирослав"

РЕЉА НОВАКОВИЋ

СРБИН РИМСКИ ЦАР

*За приложене ликове и карџе
из историје Римског царства
захваљујемо **Ивани Анђић**.*

РОДОСЛОВИ И ЛЕТОПИСИ О ЛИКИНИЈУ

Као што је познато, коликогод је пута писана историја српског народа никада као могући извори са-знања нису коришћени домаћи родослови и летописи, као ни други наши стари списи у којима су личности и догађаји сачињавали значајне историјске садржаје. Такав је случај и са царем Лицинијем. Он је био римски цар и позната историјска личност у римској држави и историји, иначе у блиском сродству са римским царем Константином Великим, веома значајним за признавање и рани развој хришћанства, најпре у римској држави, а затим и шире.

CONSTANTIUS I
A.D. 305-306

Constantius I (305–306), римски цар: Imperator Cāsar M. Flavius Valerius C. Augustus, **отац Константина Великог**. Рођен је око 260 у **Илирикуму**, умро 306. у Еборакуму (Јорк). Године 293. усвојио га је цар Максимијан и именовао га за цезара. Оженио се царевом пасторком, добио Галију са главним градом Триром. Године 296. после десетогодишње одвојености поново је присјединио Британију Римском царству. Протерао је Франке са Рајне и потукао Алемане. Насупрот Галерију осећао је благост и наклоност према хришћанству.

У историји српског народа Лициније (Лициније) је остао недовољно објашњен. Кад је Љуба Стојановић средио *Сѣаре срѣске родослове и лейџоисе* и штампао

их у издању Српске краљевске академије, Сремски Карловци 1927, у "Приступу" је настојао да објасни многа нејасна места у вези са настанком родослова и летописа, па и са изворима њихових садржаја. У одељку "Текстови међу собом и према првобитном" Љ. Стојановић је добар део садржаја посветио и објашњењу појаве **Лицинија** (**Лицинија**) у српским родословима, али се није упуштао у оцену вредности податка по којем се Лициније у неким нашим летописима спомиње као римски цар пореклом Србин.

**CONSTANTINE I,
the Great**
A.D. 307-337

Лик Константина Великог на римском новцу.

Константин I Велики (Flavius Valerius Aurelius Constantinus). Према неким историјским подацима живео и владао од 285. до 337. Ванбрачни син цара Констанцијуса I (305–306) који га је одгајио у војним логорима. После очеве смрти за цара су га прогласили римски легиони у Британији. У то време било је пет претендента на римски престо: Галерије, Максимијан, Максенције, Максимин и Лициније. Максенција је Константин победио код **Мулвијева моста** (Pons Mulvius). За тај сукоб, по легенди, прича се да се у време битке на небу појавио знак крста уз глас "in hoc signo vinces" ("са овим ћеш знаком победити"). Године 313 Константин и Лициније издају едикт по којем је хришћанство проглашено равноправним са старом римском државном вером.

Љуба Стојановић се, додуше, позива и на Зонару као главни извор из којег је произишао и податак о римском цару Лицинију наводно као Србину, али се није упуштао у оцену вредности тога податка, па отуда, ваљда, у нашој историографији није ни било озбиљнијег покушаја да се спомињање Лицинија као римског цара и Србина свестрано и крајње савесно

проучи, па је због тога у историји српског народа Лициније остао недовољно објашњен. Таквом поступку не знамо прави разлог. Помишљамо да је можда разлог у томе што ми историју српског народа на садашњим просторима почињемо са седмим веком после Христа, а Лициније је погубљен још 325 године, па би тако било беспредметно спомињати га у вези са Србима кад, по мишљењу већине наших историчара, у време Константина Великог и Лицинија (Лицинија) Срби још нису били ни стигли на Балканско полуострво нити су имали какве везе са Римљанима. Пошто је, уз то, како се узима, Римско царство пропало још 476. године, то није било никаквог разлога да се један римски цар спомиње уз Србе, и то као Србин и више векова после Лицинијеве смрти (325).

LICINIUS I
A.D. 308-324

По неким енциклопедијским подацима као последња година Лицинијевог владања и живота наводи се 325. година, у којој је погубљен.

Али неки наши црквени хроничари као да нису без разлога сматрали Лицинија Србином. Убеђени да је Срба било на Балканском полуострву не само за време Константина Великог, већ и раније, сматрали су да је нормално да забележе шта се дешавало у односима између римске царске власти и српског народа у судбоносним деценијама у којима је традиционално многобоштво требало заменити хришћанством, које је настајало и јачало већ уз проповеди првих апостола, Христових ученика. У таквим околностима неспоме-

нути Лицинија било би несхватљиво. Није реч само о његовом ставу према хришћанској идеологији, већ и о држању народа којим је он управљао, а тај народ било онај у Дакији северно од Дунава или онај у античкој Анадолској Србији, како је назива Милан Будимир, био је **српски**, с тим што више истраживача на истом простору, и на приближном, налази и **Гете, Бесе, Даке, Ските и Сармате**, али и потомке народа који су на балканском простору живели још у такозваном класичном периоду...

DIOCLETIAN

A.D. 284-305

Диоклецијан, са надимком Jovius, римски цар (284–305) ? Imperator Cäsar C. Aurelius Valerius D. Augustus.

По *Мајеровом лексикону* рођен је око 230 у Диоклитији (Dioctlea), Далмација, умро 3. децембра 313 или 316. Године 303, 23. фебруара, организовао је крваво гоњење хришћана. Првог маја 305. добровољно се одрекао власти и том приликом је приморао и Максимијана да учини исто. После тога повукао се у Салону и у дубокој старости умро.

Иначе, док је био на власти управљао је азијским делом државе и Египтом, а Галерије Балканским полуострвом и Подунављем. Максимијан је управљао Италијом, Рецијом, Шпанијом и Африком, а Констанције Галијом и Британијом.

У сваком случају, изостављање Лицинија из историје српског народа не може се правдати без обзира којој је ужој етничкој групацији припадао и како се као цар понашао. Ако историографија прати и оцењује толике друге римске цареve који нису припадали никаквим царским династијама, већ су у више махова на фронтима од својих пукова проглашавани за цареve,

морамо покушати да објаснимо и Лицинијеву појаву у римској историји, а ако је био Србин, како тврде наши старији црквени писци, желели бисмо да знамо у којим се околностима он јавља као цар тада једне од најмоћнијих земаља у свету, у Европи у сваком случају.

GALERIUS

A.D. 305-311

Галерије, Лицинијев ратни друг и пријатељ. Помогао је Лицинију да добије ранг августа и непосредну управу у Илирику.

Дакле, Лициније нас занима као историјска личност. Ми већ знамо понешто од његових карактерних особина којима се није могао поносити, али историјске личности и не улазе у историју само по добрим особинама.

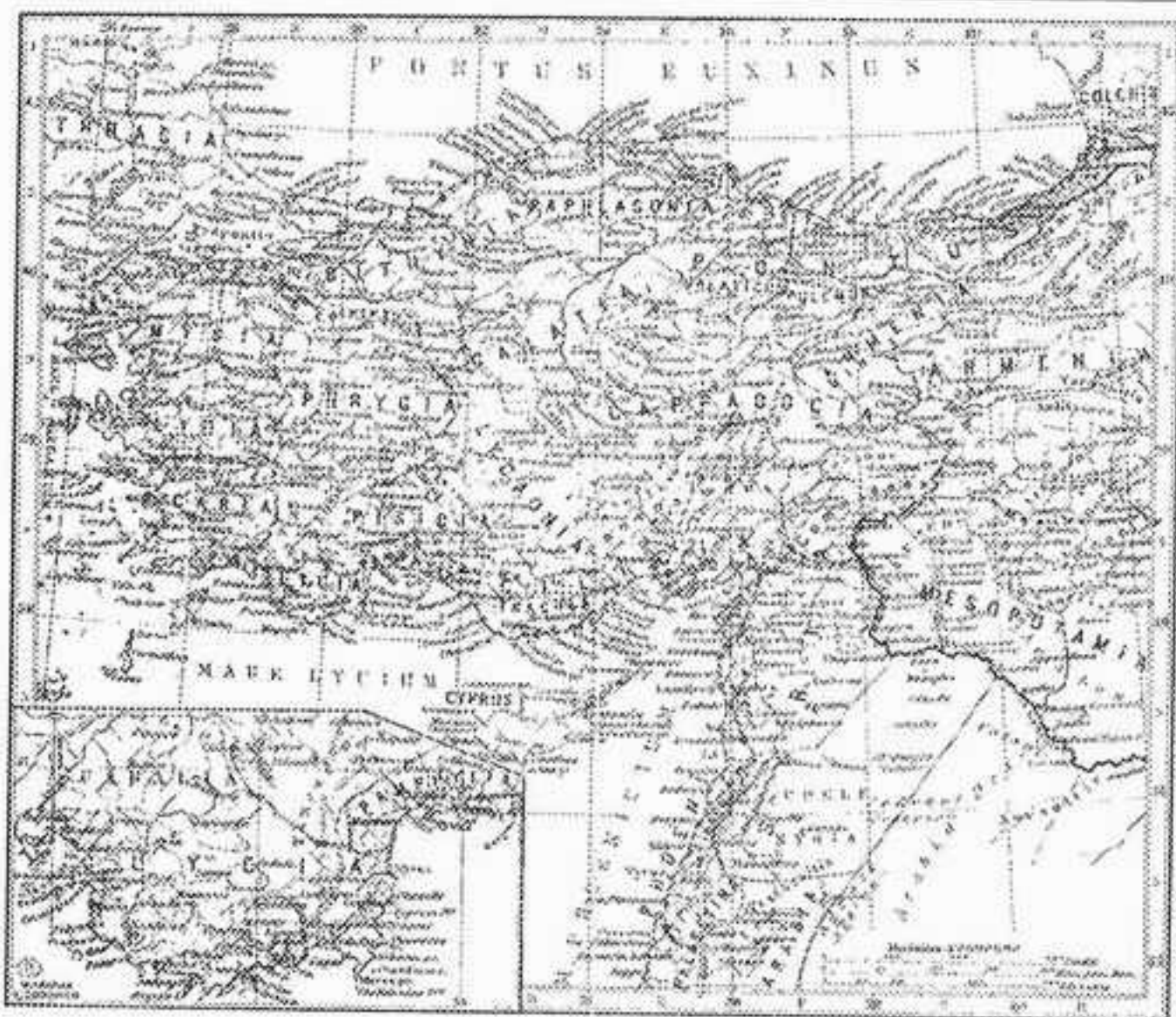
Али да видимо када су и како су наши стари црквени писци почели спомињати Лицинија и као Србина и као римског цара. Као што је већ углавном познато неколико сачуваних наших старих родослова спомињу Лицинијево име као царског зета и савладара, а уз то и цара.

ALEXANDER

A.D. 311

По неким подацима Лицинијева каријера започела је после смрти Александра Севера.

Између **Једрена** (Adrianople) и **Халцедона** (Chalcedon).

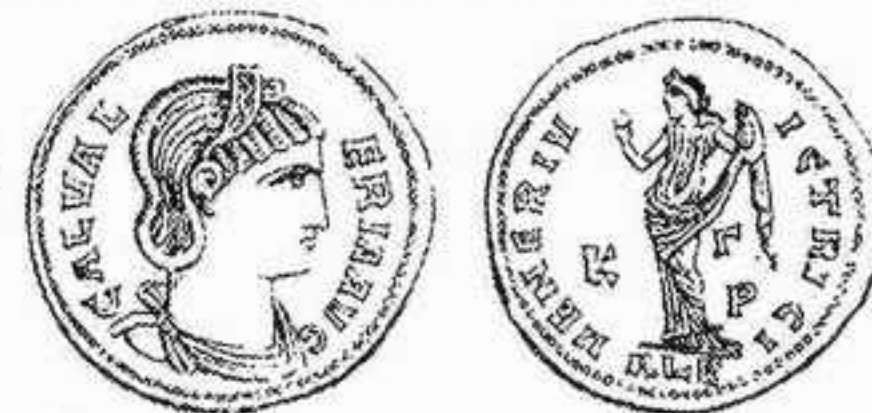
Један од сукоба између Константина и Лицинија био је на домаку малоазијске Битиније. После пораза код Једрена Лицинијева војска је била опкољена у граду Бизанцијуму, док је његова флота била приморана да се повуче до малоазијске **Битиније**. Лицинијев пораз код Хризополиса недалеко од Халцедона приморао га је на коначну предају после које је, како се сматра, идуће године погубљен.

Тако је у **Карловачком родослову** о Лицинију забележено ово: "Глагољут истини списатељи јако Лицинију Србину бити родом, Јелину мудрованијем и сва Србска идолу служаше Дагону. Од суду и **Дагони** и **Дакки** именујут се; од **Сера** же **Србље**". Мало даље исти родослов бележи: "Присвајајет же к себе и Лицинија цара Србскога, вдавајет јему сестру своју Констанцију в жену велики цар Константин. Лициније јако пријем

власт тшче се вставити јелинство, в њем же и мучи светих Теодор и дшчер своју великомученицу Ирину... Прежде сего мучи светих мученик Јермила и Стратоника, јешче си в **Дагони** близ Истра и иних многих".

GALERIA VALERIA

Daughter of Diocletian and second wife of Galerius

Галерија Валерија, Диоклецијанова ћерка и друга жена Галеријева, Лицинијевог пријатеља и ратног друга.

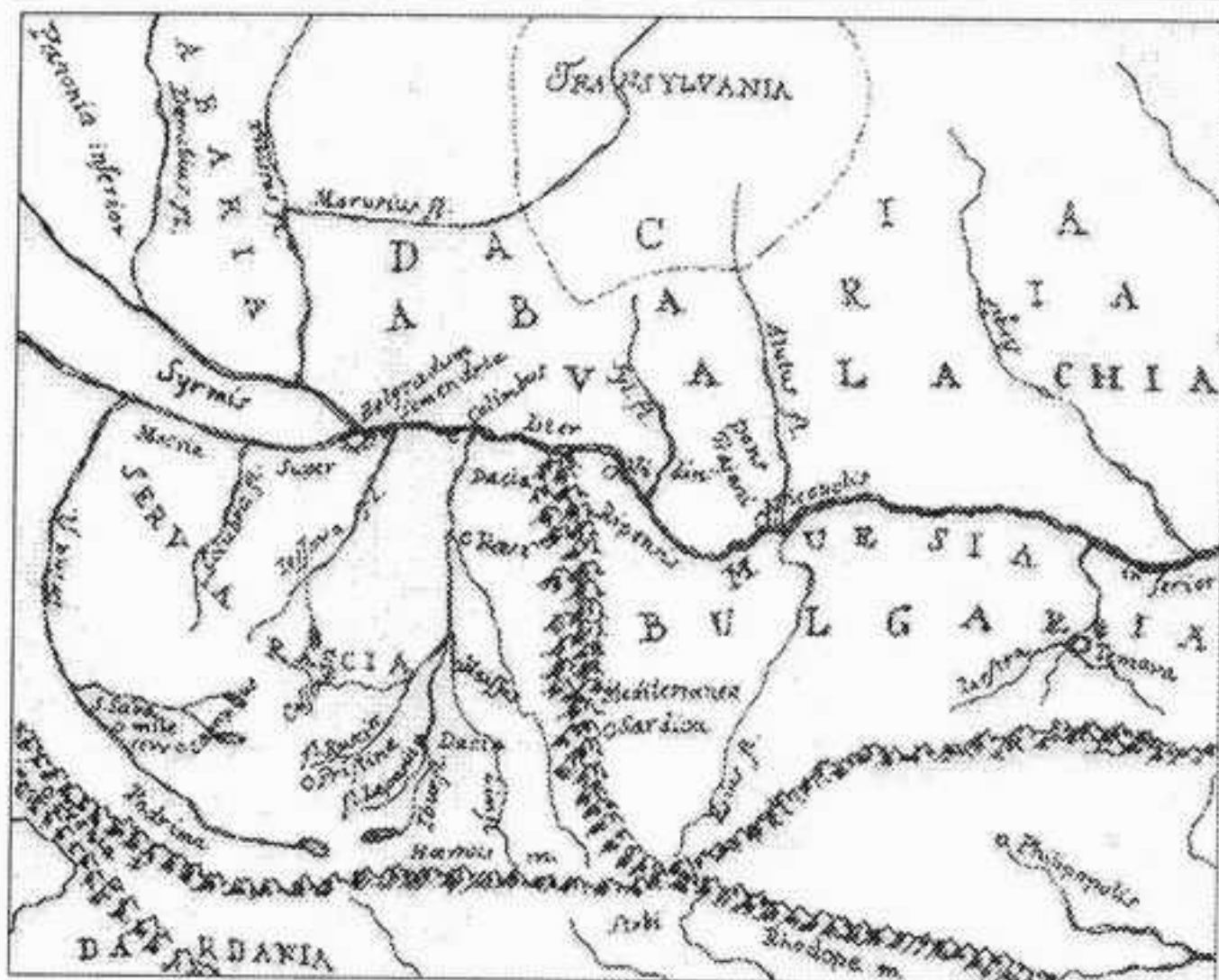
Загребски родослов спомиње Ликинија на овом месту: "С же благочестивиј цар Константин присвајајет к себе цара Ликинија, вдавает јему сестру своју Константију в жену јего".

Врхобрезнички родослов спомиње Ликинија на оном месту на којем казује како је цар Константин убио у Риму Максентија Јеркулија и заузео Рим. И док је царствовао у Риму "имаше **бољарина некојега Србина**, по имену Ликиније. И дајет јему сестру своју Константију за жену".

MAXENTIUS

Максенцијус, император, цезар: Marcus Aurelius Valerius M. Augustus. Према Мајеровом лексикону 28. окт. 312 победио га је његов савладар Константин Велики на Милвијевом (Мулвијевом) мосту у Риму. Том приликом се Максенције удавио у Тибру.

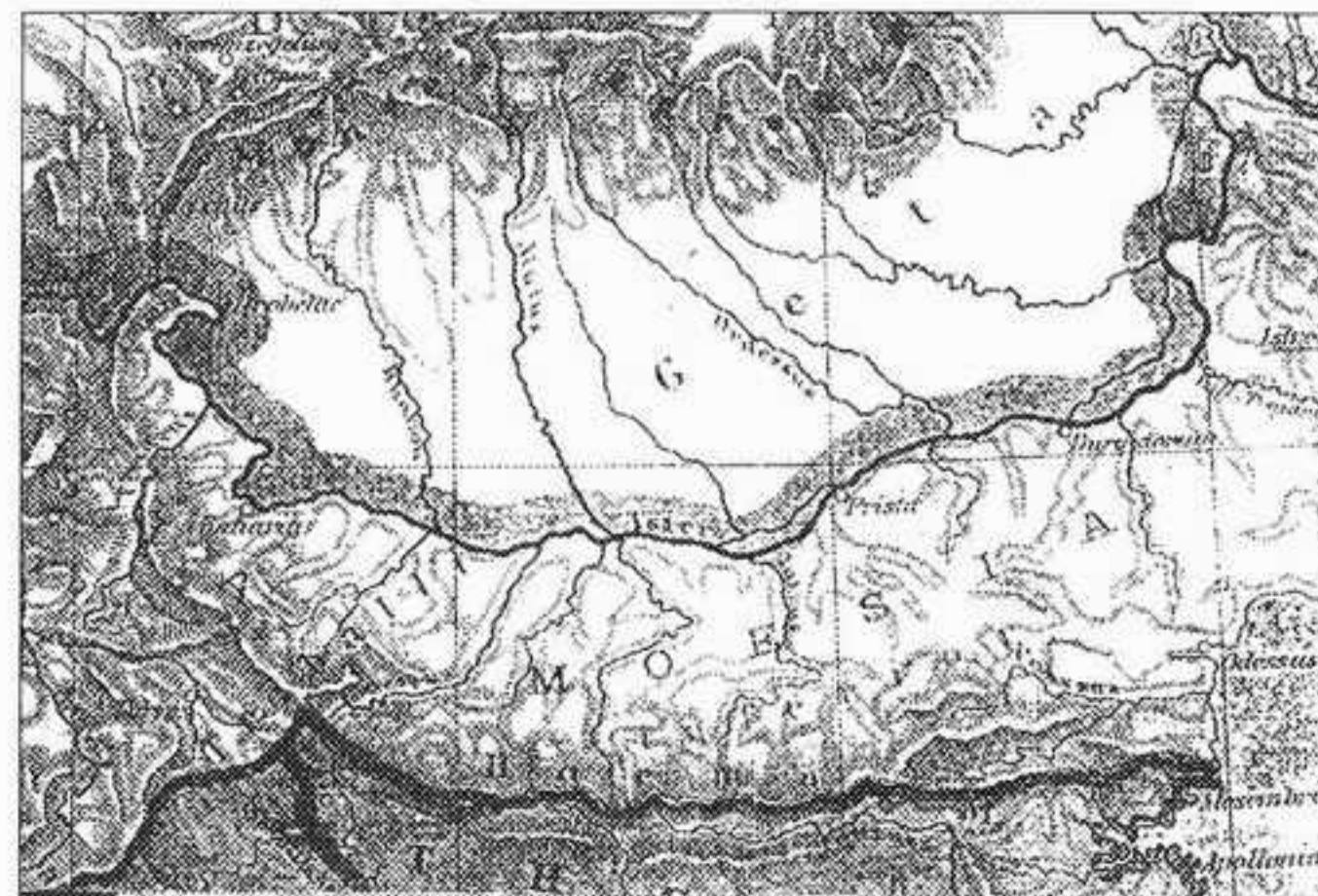
Dacia ripensis (Приобална) и Mediterranea на једној Пејачевићевој карти из 1798. године.

Константинов родослов на једном месту бележи: "Овај **Ликий** беше далматински господин, родом **Србин** и роди од Константије сина Бела Уроша".

Пајсијев родослов после спомена **Гала** и **Максимијана** продужава казивање овим речима: "... по среде же их царствујушчу **Ликийу** мучитељу северними и западними странами, **јеже Србин јест**". Мало даље састављач овог родослова спомиње и Константина и Ликийја овим речима: "Сже благочастивиј Константин присвајајет к себе Ликийја, и вдајет јему сестру своју Константију в жену".

Па пошто је саопштио да се за време цара Августа родио Исус Христос, састављач родослова опет спомиње Ликийја и његову женидбу: "Ликийје же **Србин**

бе, и присвајајет јего в себје и вдајет јему сестру своју, и остављајет јего в Риме, а сам (Константин) отходит в источније страни, у глагољемују Византију".

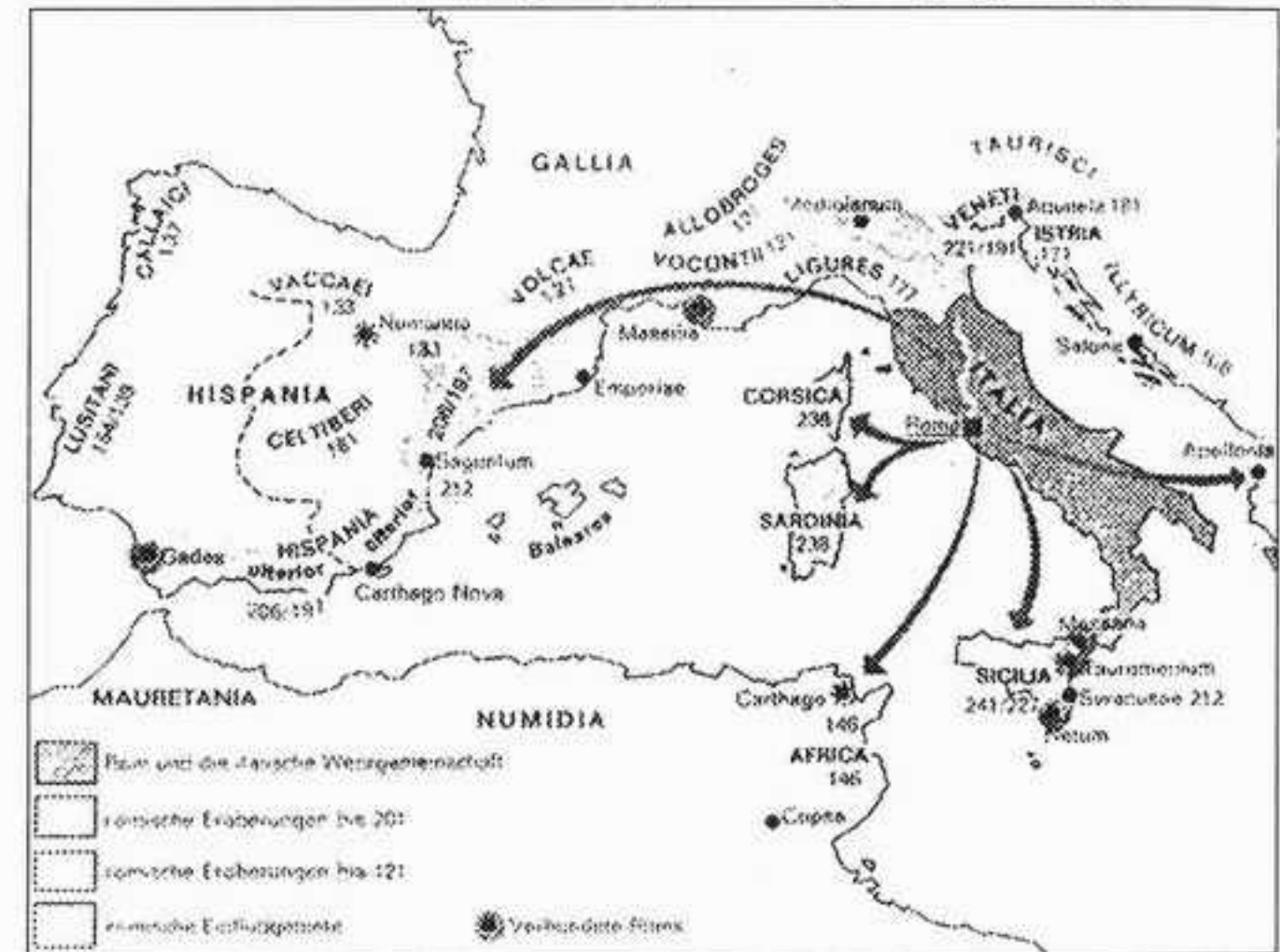
Карта Дакије на којој су планине обележене као Montes Sergetum (**Српске планине**). Из њих извиру реке, које се сливају у Дунав.

Јужни део Дакије настањују Гети, а на подручју између Хемуса (Балкан) поред Мезије обележени су **Трибали** које неки изједначају са Србима.

Сасвим другачије о Лицинију бележи **Пејашовићев** родослов. "Велики хришћански цар Константин, када је победио римског цара Максентија и источног цара Максимијана, на северним странама царства нађе **Ликийја** који је тамо царевао. А он је био од царског рода, унук Олимпијаде, мајке Александра Македонског и за време цара Константина испољио је велику храброст. Цар Константин га је заволео, дао му своју сестру Константију за жену и поставио га за цара у Риму, а сам је отишао да царује у источним областима царства."

Античка римска држава – рано доба. **Етрурци** (1000–500 пре Христа). Као што знамо неки истраживачи верују да је Лициније могао пореклом бити Етрурац, али и Илир. На овој карти означени су положаји и Етрураца и Илира, као веома старих становника. Ови народи су значајни и за српску групацију.

Западни део Средоземног мора у 3. и 2. век пре Христа. У заградама су године које означавају време заузимања појединих градова и области. Што се тиче Венета и Илира временска дужина њиховог боравка на означеним просторима још увек се не може одредити.

Необични почетак има и *Руварчев родослов*. На самом почетку питајући се "откуда је био велики господар српски Стефан Немања", писац родослова одговара овако: Великог цара Константина кћер била је Лицинијева жена и од ње је Лициније добио краља Бела Уроша, који је био "васеи немечкој земљи краљ. И Бела Урош роди три синове, Техомила (!), а Техомил роди великога Стефана Немању, који је свети Симеон Мироточац".

Syrgia (Србија) на карти Јоханеса Блава Danubius fluvius... Syrgia је између града Томи (данас Констанца) из којег Овидије у I веку јавља о сукобима са Сарматима и Гетима у непосредном залеђу. Чак и у XV веку папа Пије II Пиколомини на својој карти јужно од ушћа Дунава бележи народ Rätzen (Срби).

Карта, **Овидијев Итинерер**, приказује пут којим је Овидије из Рима преко Бриндизија стигао у Томи (данас Констанца) на Црном мору. Прогнан из Рима осме године Овидије је у Малој Скитији остао до смрти (18. година наше ере). Његов боравак у изгнанству и писма упућена римским пријатељима драгоцени су извор и за сазнања о Србима у Дакији док су боравили у **Српским планинама** (Montes Serrorum).

Још је Олга Луковић-Пјановић скренула пажњу на ове Овидијеве речи упућене пријатељима: "Ја сам скоро Гетски песник" да би затим једом приликом рекао и ово: "Већ сам научио гетски и сарматски" ("Jam didici Getice sarmaticeque loqui"). Како је реч о простору на којем су једни до других живела словенска племена Скити, Сармати, Гети, Трачани и Срби, сасвим је могуће да је Овидије разумео и српски.

Сасвим кратко белешку о Лицинију има и родослов **Новаковићев**: "Цар Константин, први цар у хришћанству, имао је сестру Констандију и даде је цару Лицинију за жену 'и роди с њом сина по имену **Бела Урош**".

MAXENTIUS

A.D. 306-312

Према неким подацима Цара Максенција, док је владао Италијом, збацио је са власти "Галски цар Константин Велики" (312).

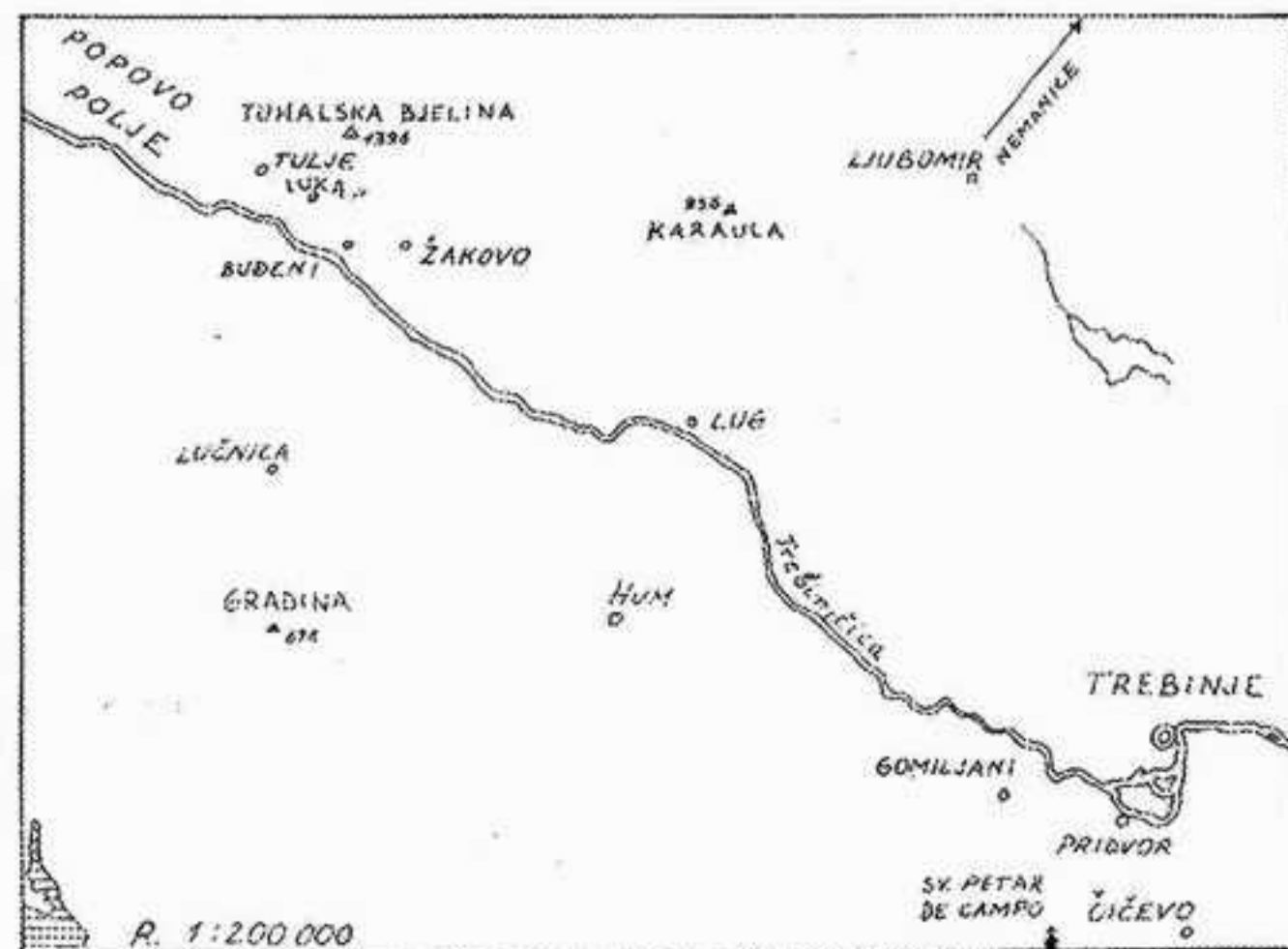
Необичан почетак има и **Хаџи-Јорданов родослов**, особито у уводном делу: "Ово родословије господе земље **трибалске**, што ће рећи **српске**, као што ће се видети, почиње од светог Симеона", после чега наставља овим речима: "Светог Симеона роди Техомил, који води порекло од светог Константина Великог. Техомил роди Бела Уроша, а Урош је син мучитеља Лицинија, и то од сестре светог цара Константина".

После овога писац родослова још једном бележи да је "**Свети Симеон од тога рода и од племена 'светог цара Константина**".

Кратку белешку о Лицинију има и **Пивски летопис**: "Велики Константин даде **кћер** (!) Константију Лицинију за жену... Беше овај Лициније **далматински господин** родом **Србин**. Роди од Константије сина од кога по колену многи изидоше, па и до Беле Уроша".

Обићни листи њаџријарије њеће. Да је и **Обићни листи** домаћи спис који заслужује да се његовом садржају посвети пуна пажња закључујемо већ из његових првих реченица.

Као и неки други наши списи, родослови и летописи, и **Обићни листи** не пропушта да спомене Лицинија: "Овај Лициније, каже хроничар, имао је **два сина**, који су са мајком, после смрти Лициније (325) побегли из некада славног града Сирмијума. Из тога града они су преко **Босне** побегли у **Захумље** (Готска Земља?) у **отечество свога оца Лицинија**".

Карта једног дела Поповог поља и подручја око Требишњице, које је по свој прилици припадало Захумљу из Лицинијевог времена.

На дубоку старину указују и називи Тухалска Бјелина, Туље, Лука, Луг, Хум па и Љубомир уз који назив Немањиче подсећа на вероватни боравак некога из Немањине породице.

Иначе назив у облику Тухалска Бјелина, Туље, Лука и Луг налазимо и на простору **Полапских Срба** и вероватно да су у Захумљу настали још негде у VII веку наше ере са доласком Полапских Срба.

Судећи по Орбину и Лукарију порекло Немањине породице потиче од Стефана, попа грчког обреда, свештеника у Луки, граду **Хумске** кнежевине, недалеко од града Тухеља (Туље).

Као и многи други наши стари рукописи, тако је у нашој историографији запостављен и *Обшић лисћ њаиријарије њеке*. Зато, због заиста велике неизвесности у вези са бекством Лицинијеве породице сматрамо да се вреди задржати и на садржају *Обшиће лисћа* у коме се спомињу неке појединости које, колико знамо, до сада нико у нашој историографији није спомињао у покушајима да се објасни шта се десило са Констанцијом и њеном децом после Лицинијеве смрти (325). Уосталом *Обшић лисћ* је неизбежан и кад се спомиње Лицинијево "отачество" и кад треба објаснити ко је био **Бела Урош** и какве везе он има са пореклом Немањине породице, односно да ли има и најмањег оправдања доводити у директну везу Немањино порекло са Лицинијем и Константином Великим?

MAXIMINUS II

A.D. 309-313

Максиминос, римски цар (309–313). Imperator Cäsar Marcus Aurelius Valerius M. Augustus. По пореклу је **Илир** нижег ранга и најпре се звао Даја. Године 305 Галерије га је наименовао за цезара и на управу је добио **Исток**, Азију (М. Азију), Сирију и Египат. Године 309 доделио је себи титулу Августа. У рату са Лицинијем био је код Једрена потучен и у бекству умро код Тарзоса. Познат је као прогонитељ хришћана.

Без обзира до каквог закључка дошли, сматрамо да је недопустиво унапред одбацити и сваки покушај да се макар донекле објасни нешто што нам је још увек крајње нејасно и што се односи на многе "празне" године историје српског народа за које смо дужни да тражимо садржај.

Као што смо рекли, као и неки други наши средњовековни списи, родослови и летописи, тако и *Обшић лисћ* не пропушта да спомене Лицинија. Само, за разлику од неких других наших старих рукописа, *Обшић лисћ* спомиње два Лицинијева сина и казивање о њима продужава овим речима: "И тако та два детета побегоше у **Захумље** које је у то време великим словима било (записано?) због многих ратника и мудрих људи одакле су били и многи цареви као Диоклецијан мучитељ, који се родио у тој истој **Захолмији** (Захумљу), у селу Салони крај мора... и тако та два детета спасоше се бекством и скривањем. **Лоза која је од њих водила дала је првог благочестивог цара нашег Немању који се у монаштву прозвао Симеон**".

LICINIUS II

Caesar, A.D. 317-324

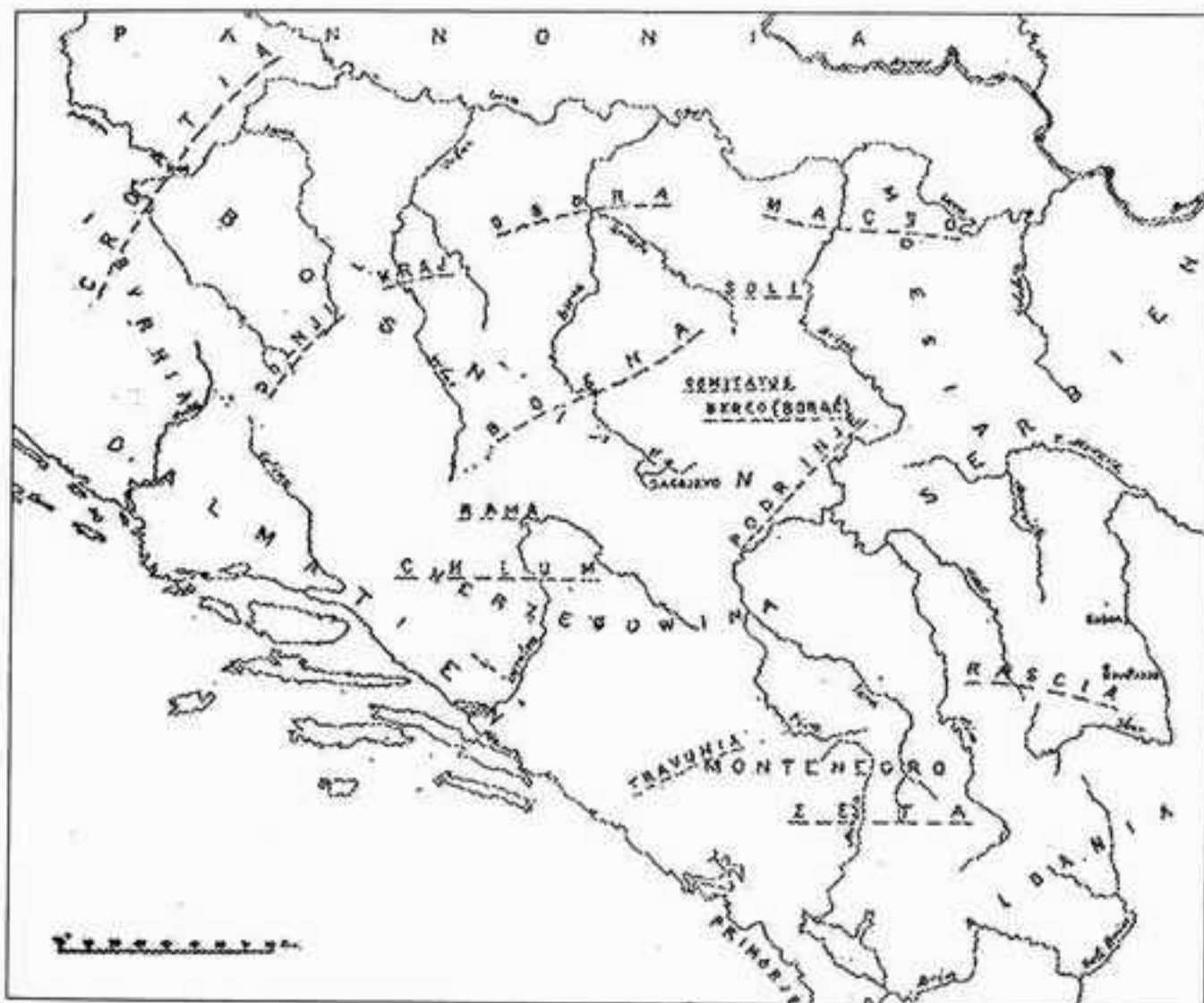

Према подацима у Grand Dictioner Universal исте године (325) кад је погубљен Лициније погубљен је и његов дванаестогодишњи син Licinius Flavius Valerianus, који је, како видимо, имао ранг цезара.

Кад наши родослови и летописи пишу о бекству Лицинијеве жене после мужевљеве смрти увек спомињу два детета. Значи ли то да се још увек не зна сигурно колико је деце имао Лициније?

Упадљиво је даље да наш састављач *Обшиће лисћа* и после овога не поступа као неки други летописци у чијим текстовима стоји да је већ Констанција, жена Лицинијева, родила сина Белог Уроша, већ за Лицинијеве синове каже "ко су они и како су један за другим наилазили **не зна се**", и, што је и разумљиво,

поводом те напомене настоји да објасни шта се и како даље дешавало, што је такође разумљиво: "Узрок свему, каже он, налазим у подели царства међу Константиновим синовима, а друго су многи ратови и напади народа како је већ познато из многих историја у којима се наводе Готи и Визиготи, Скити, Сораби, Хуни, Лангобарди, од којих су Готи (свакако Гети), Скити и Сораби били наши Словени".

Карта Босне и Херцеговине (Из књиге: *Bosnien und Herzegovina* von Johann von Asboth, Wien 1888). Подвучени називи означавају средњовековне области. Пада у очи веома добро означен положај **Рашке** (Rascia) и Хума (Chlum) са обе стране Неретве.

За овим наш хроничар бележи нешто што је веома слично казивању анонимног хроничара из IX века познатог као **Географ Баварски**, који је за Србе, које она назива *Zegiani*, рекао: "да су тако велики народ

(земља, држава) да су, како се прича, од њих настали сви словенски народи".

Наиме, писац *Обишће лисџа*, пошто је рекао да су Готи (Гети), Скити, Сораби "били наши Словени", додао је и ову опаску: "А како су били пре свих земаља људи народа словенског, како се зна још из времена цара Александра Великог (IV век пре Христа) и код њега били у војној служби и ради славних ратних успеха прозвани оправдано Словени" (мислећи свакако на славне подвиге).

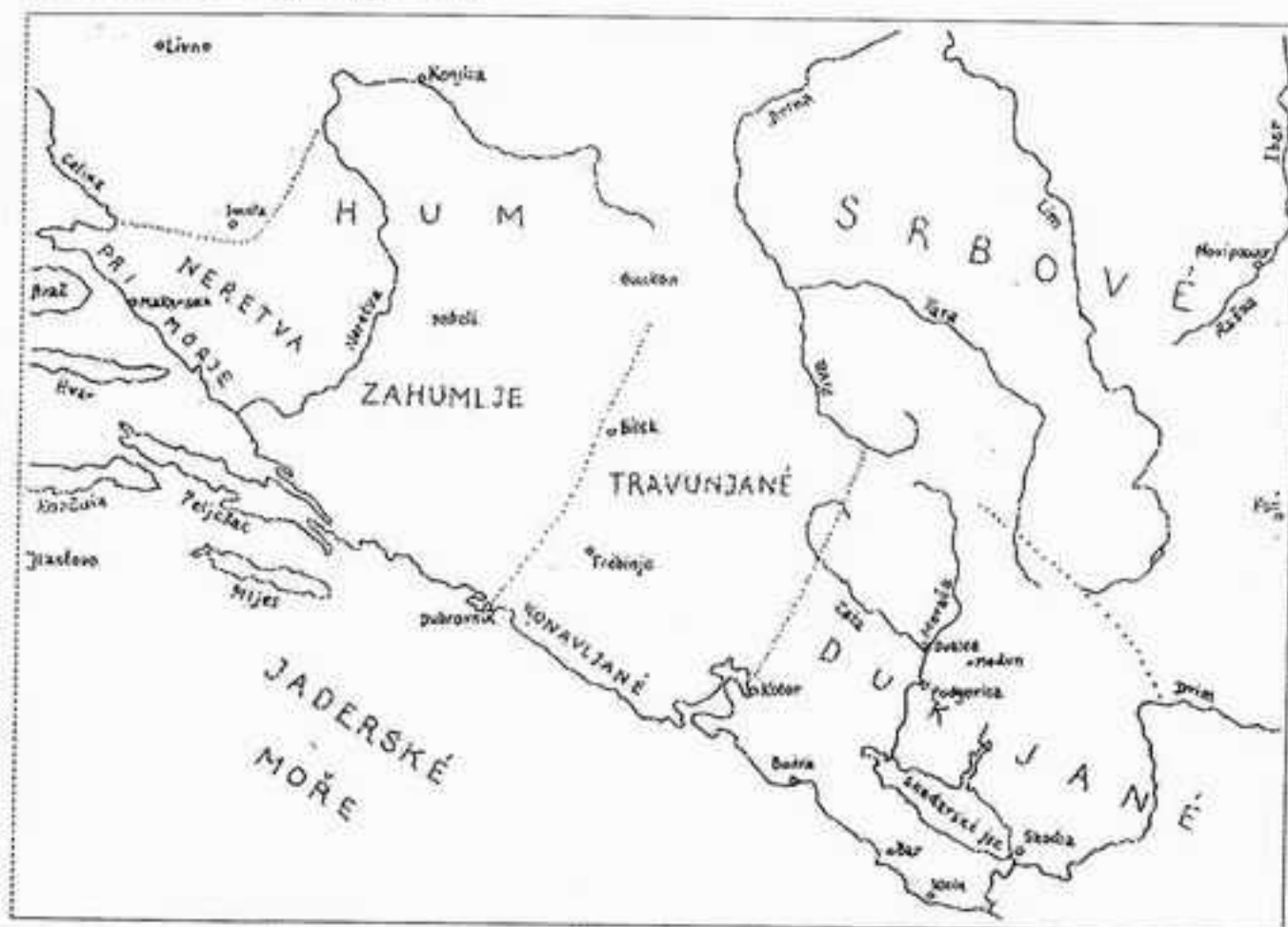
Као што знамо, поред наших родослова који су забележили наведене податке о Лицинију као римском цару и зету римског цара Константина Великог, неке податке о Лицинију забележили су и поједини наши летописи, али су ти подаци много оскуднији од родословних.

Тако *Руварчев друџи*, летопис из треће групе наших летописа, почиње са Немањом и каже: "Вздвиге се Немања господин Србљем и царствова 42 лета – бист велики жупан од племена благочастива корена и праунук **Константије**, сестре великога цара Константина и племена **рашког господства**, сродства Августа Кесара. За његово време роди се господ наш Исус Христос. Константин беше род од рода и лозе великога цара Александра. И даде цар Константин сестру своју Костадију цару Ликинију и даде му царствовати у Риму и свим западним странама. Костадија, сестра цара Константина роди с царем Ликинијем сина и беху њему на глави беле власи и нарекоше му име **Бели Урош**".

Занимљиво је да летописац уз ове родословне податке бележи и ово: "Ликиније мало пребив у благочасти поче мучити Хришћане. Цар Константин поче Ликинију слати књиге (писма) по одабраним слугама молећи Ликинија да престане са мучењем хришћана, али овај није хтео да га послуша. На то цар Константин

пошаље своје војнике који Ликинију одсекоше главу. Син Ликинијев, Бели Урош, виде (осети) велики страх и ужас и побеже у тврду (безбедну ?, брдовиту ?) западну страну, у **Захумску** земљу и тамо је порастао“.

Пошто је за овим навео низ заблуда у вези са родословом Немањиних предака, пре свега са Техомилом и Чедомилом, летописац спомиње Ликинија као мучитеља истичући да је од њега била мучена чак и његова кћер Ирина.

Словенска племена у јужној Далмацији (из књиге: L. Niederle, Slovenske starožitnosti, Dil II, св. 2).

Ликинија као мучитеља своје рођене кћерке спомињу и летописи **Софијски друѓи**, **Ремейски** и **Васићев**, али они, наводећи Немању као "Господина Србљем", додају да је био "велики жупан од племена благочастивога корена и праунук **Константије**, сестре великога цара Константина Зеленога од кћери Клаудије, од племена рашког господства и сродства **Авгу-**

ста Кесара". И ови летописи не пропуштају да кажу да је Немањин отац у **Захумљу** био Теомил, а стриц Чедомил чији је родитељ био Бела Урош.

Сличну збрку у Немањином родослову бележи и **Подгорички летопис**. По његовом састављачу је Немања "... праунук Константије и од сестре великога цара Константина Зеленога, од кћери Клаудије" додајући ту "од племена рашког господства". Свакако би вредело истражити на који је начин и овде и у другим рукописима дошло до оваквих, на изглед, забуна и заблуда, које се у сличном виду јављају и у летописима **Вукомановићевом**, **Сеничком**, **Маџараџевићевом** и **Хиландарском**.

Мада у основи сличне податке бележе и летописи **Верковићев** и **Осјојићев**, у њима ипак запажамо и неке нове податке које треба имати у виду кад се буде трагало за пореклом разних вести које се јављају у појединим рукописима. Кад су тако летописци забележили како је Ликиније мучио ћерку Ирину забележили су и како је тада цар Константин био у Цариграду и кад је чуо за Ликинијев поступак "устремио се на њега идући према Риму и кад су се састали на **Дунавској реци** одсече Ликинију главу и разби његову војску".

Ту сад и ови летописци спомињу како је Бела Урош, видевши то, побегао у **Захумље**, на шта летописац бележи једну реченицу која је необична а која може да буде веома значајна. Дакле, кад је споменуто бегство у Захумље, и то Беле Уроша, летописци настављају: "И отуду (из Захумља) воздвиже се **Немања**, и приде во **отечество рашко**, в црков светих апостола Петра и Павла и ту крсти се првога лета". Овде Љ. Стојановић свакако с правом напомиње да је ово "прваго" дошло заменом слова "л" у "а" место 30 (л) уписано је а (1).

У будућим истраживањима спомен Захумља може да буде од великог значаја. Очигледно је да се овде не

ради о бегству у Захумље само поводом Лицинијеве смрти, већ, вероватно и о "великом метежу" који је претходио Немањиним доласку на власт. И овде нас спомен Захумља наводи на помисао о могућем пореклу Лицинијевом као "далматинског господина".

Лицинија и Немању у везу са Захумљем доводе и летописи *Јанков* и *Дечански*.

Упадљиво је да и летописи четврте групе уз цара Константина и Лицинију као мучитеља спомињу **Захумље** и "рашко господство", али се све чешће запажа да су неки првобитни текстови веома много поремећени. То се запажа и у *Сеченичком* летопису. И ту се каже да су се Константин и Лициније нашли **на Дунаву** где је Лицинију отсечена глава, на шта је Бела Урош, видевши то, побегао у **Захумље**.

Најзад, још један летописац спомиње Лицинију, његово гоњење хришћана и начин како је убијен. Реч је о *Бранковићевом лѣтопису*, једином који је сачуван на латинском језику под насловом *Chronica Serbica despotae Georgii Brankovic*. E codice serbica latine reddita operante L. B. Francisco Xav. Pejačević.

У овом необичном летопису, али занимљивом и значајном, белешка о Лицинију веома је кратка и садржајем оскудна. На латинском гласи: *Licinius habens Constantini sorio rem in conjugem, post devictum Maxentium cum regnaret in occidente, coepit persequi Christianos, et ex ea genuit filium habentem crines albos, indideruntque ei nomen Bela Urosch. Cum ergo saepius admonitus Licinius nollet cessare a persequendis Christianis, jussit eum occidi Consantinus.*

Нешто више о Лицинију и о његовом односу и сукобу са Константином саопштено је и у *Бранковићевом лѣтопису*, чији је наслов у оригиналу *Ex ms servico Historico excerpta quae in rem nostram*, док је наслов у досадашњим издањима *Cronica Serbica Despotae Georgii Branković*. E codice serbico latine reddita operante L. B. Francisco Xav. Pejačević.

Српске државе IX-XII века (Ст. Станојевић, Историјски атлас, 1931). Објашњења:

1. Границе Чаславове државе око 960 (70.500 km²)

2. Границе Бодинове државе 1101 (83.200 km²)
3. Границе између појединих области
4. Граница између приморских и загорских земаља.

Најновије издање *Бранковићевог лејописа* појавило се 1960 у издању Српске академије наука и уметности, посебна издања СССХХХІХ, Одељење друштвених наука књига 39.

Но, због још увек очигледне неизвесности око Ли-
кинијеве личности, **његовог порекла** и његове улоге у
историји Римског царства крајем III и почетком IV ве-
ка биће можда од користи да се макар подсетимо шта
о Лицинију казују штуре енциклопедијске вести.

Пре свега ваља знати да су у саставу Лицинијевог рода били врло угледни појединци из породица Краса, Лукула, Мурена и Нерва, па и песник Archias. Иначе, за род Лицинија, као што смо већ чули, стоји да потиче из **Етрурије** и да је из **старе римске плебејске породице**, али има мишљења и да је пореклом **Дачанин**. О Лицинијевој младости не зна се много, али кад је одрастао његов ратни друг **Галерије** (242 ? – 311) прогласио га је за Августа, а кад је код Јадрена 313 победио Максимина Дају постао је господар истока, док је истовремено његов таст, цар Константин Велики, за- владао западом.

Кад спомињемо **етрурско порекло** Лицинијеве породице сматра се да је то порекло утврдио још **Ланци** (Lanzi) 1789. године на основу једног двојезичног натписа на урни на породичном гробљу код **Саене** (Siena). Установљено је да је порекло овог рода откривено и у неким другим местима (Perusia, Volaterrae, Clusium, Volsinii, Tarquinii, Caera, Capena и други).

Иначе, као што је познато, Лицинијев успон у државној управи резултат је његовог савеза са царем Константином, чијом је сестром Констанцијом био ожењен, али ваља знати да је већ 314. године између

њих дошло до разлаза и сукоба, па и до отвореног рата. У то време Лициније је ипак успео да покори Тракију, Азију и Египат, али је у неколико махова био и потучен. До сукоба је највише дошло због тога што је Лициније убрзо после признавања хришћанства у римској држави (313) већ 314. године почео у свом делу царства да прогони хришћане.

ОПИСИ КАРАТА КОЈЕ СЛЕДЕ

К. 1. На карти **Руска племена и Словенски исток** дуж Трансилванских Алпа убележен је назив **Лѣсъ Вановъ Славянскѣй** што одговара значењу **"Шума словенских Срба"**. Овај исти податак је на свим добрим картама и атласима означен као **Montes Serrorum (Српске планине)** или само **Serri (Срби)**. Карта је у целини занимљива, између осталог и зато што је део Балтичког мора дуж Естоније, Летоније и Литваније означен као **Вендски залив**. С тим називом су свакако у вези и називи на простору поменутих балтичких земаља као на пр. топоним и река **Вендава** и назив **Венден** недалеко од Риге, означен у Петријевом географском атласу из 1916, Петроград.

Вероватно да је због прастарог боравка Венета (Срба) на овом простору и настао **Балтички огранак Балтичкословенске гране индоевропских језика**.

К. 2. Целаријусова карта **Области Италије** из времена цара Августа.

Лициније је, уз подршку цара Галерија, добио 307. године на управу **Илирикум са Либурнијом и Далмацијом**. После пораза у сукобу са Константином код Винковаца (314) и Једрена, Лициније је изгубио Илирикум.

К. 3. Развој Римског царства.

Кад је 314. године порасла Лицинијева љубомора и завист према цару Константину и кад је његова подмукла завера довела до сукоба у грађанском рату Лициније је био двапут тешко поражен. Привремено измирење омогућило је Лицинију да у свом поседу задржи Тракију (Tracia), Малу Азију (на карти Asia), Сирију (Syria) и Египат (Aegyptus).

К. 4. Топографија града и подручја Салоне.

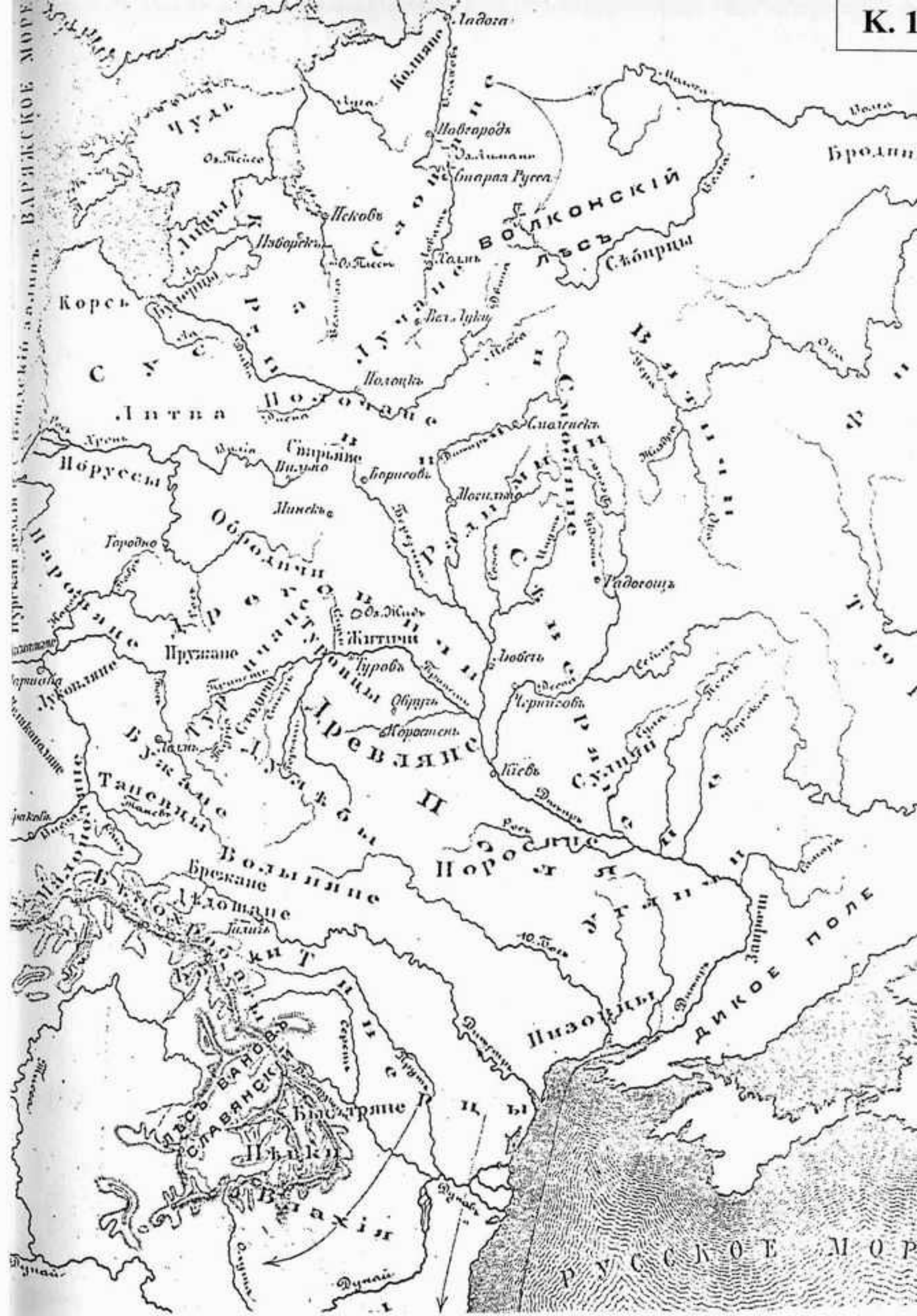
К. 5. Хум и Захумље на Историјској карти средњевековне босанске државе, саставио професор Маркс Веґо.

Вероватно подручје на које се склонила Лицинијева породица после његове смрти. Попово и Жупу Љубомир спомиње, као што знамо, и *Обишши лисѣи* кад казује о раном периоду српске државе.

К. 6. **Serri (Срби)** у Дакији на почетку II века н.е. у изворном делу Алуте (Олте).

К. 7. Карта Рима из времена цара Августа.

К. 8. На малој карти под насловом **Области Италије установљене у доба Августа** упадљиво је да су Venetia и Histria означене као једна област, док је уз Етрурију уписан и назив Tuscia, стари назив по Тусцима.

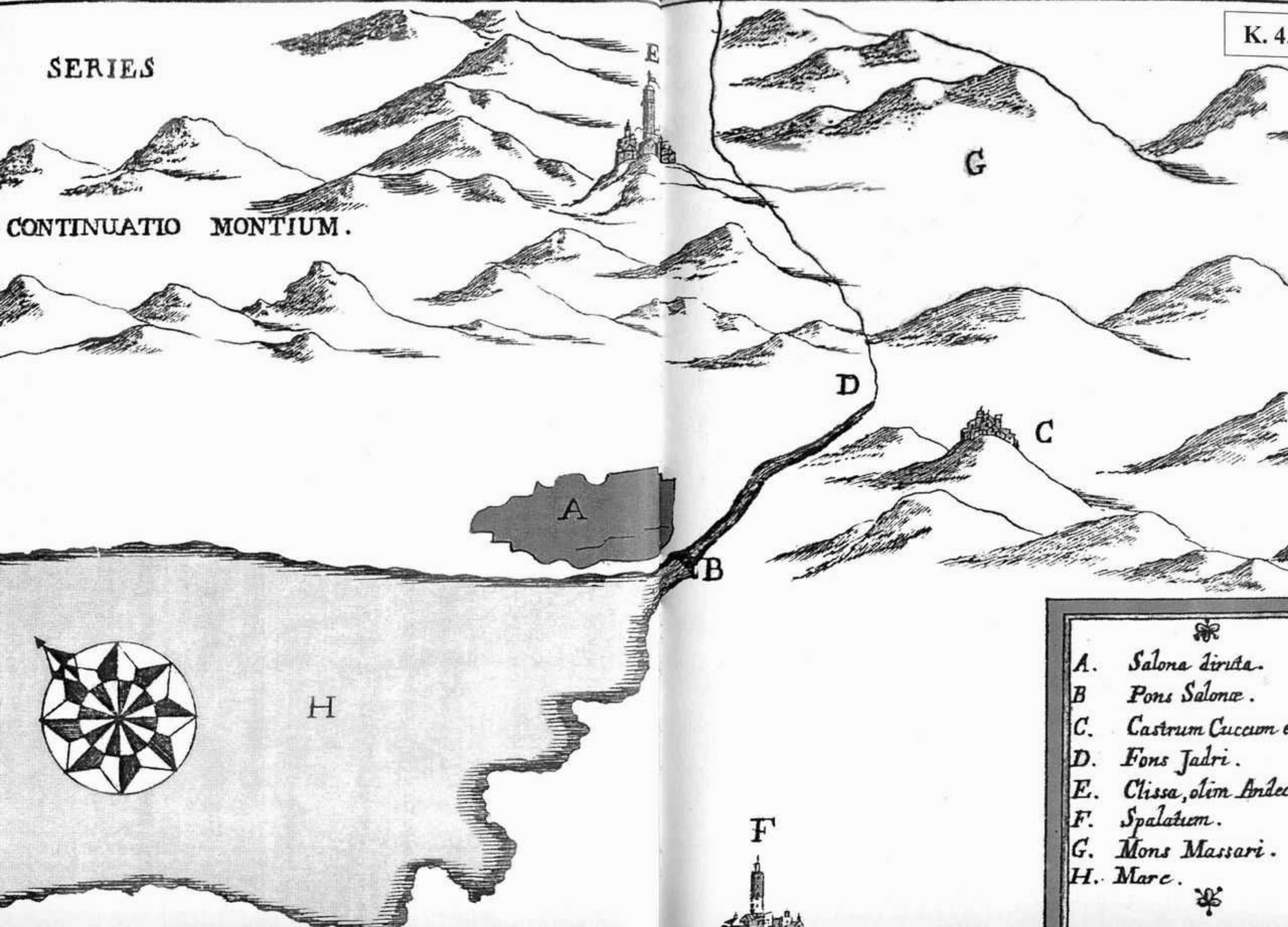

Abkürzungen:
A.P. Alpes Poeninae
A.M. Alpes Maritimae
R.C. Regnum Cotta
Maßstab 1:200 000 000.
Kilometer 100 200 300 400 500

Legende:
Römisches Reich bei Beginn des 1. punischen Krieges (264 v. Chr.)
Erwerbungen infolge d. 1. pun. K. (b. 201 v. Chr.)
Erwerb. bis zum Ende d. 2. pun. K. (201 v. Chr.)
bis 133 v. Chr.
bis zum Tode Cäsars (44 v. Chr.)
d. Augustus (14 n. Chr.)
Mare Aurelium (100 n. Chr.)
Grenzen der röm. Provinzen vor Diocletian.
Kaiserliche Provinzen.
Senatorialische Provinzen.
Grenzen des röm. Reiches 393 n. Chr.
Die Randlinie bedeutet halbe Abhängigkeit, Flächenfarbe die Provinz, die Zahlen das Jahr der Erwerbung des Landes nach Chr. sind durch n. bezeichnet.

SERIES

CONTINUATIO MONTIUM.

A. *Salona diruta.*
B. *Pons Salonæ.*
C. *Castrum Cuccum.*
D. *Fons Jadri.*
E. *Clissa, olim Andea.*
F. *Spalatium.*
G. *Mons Massari.*
H. *Marc.*

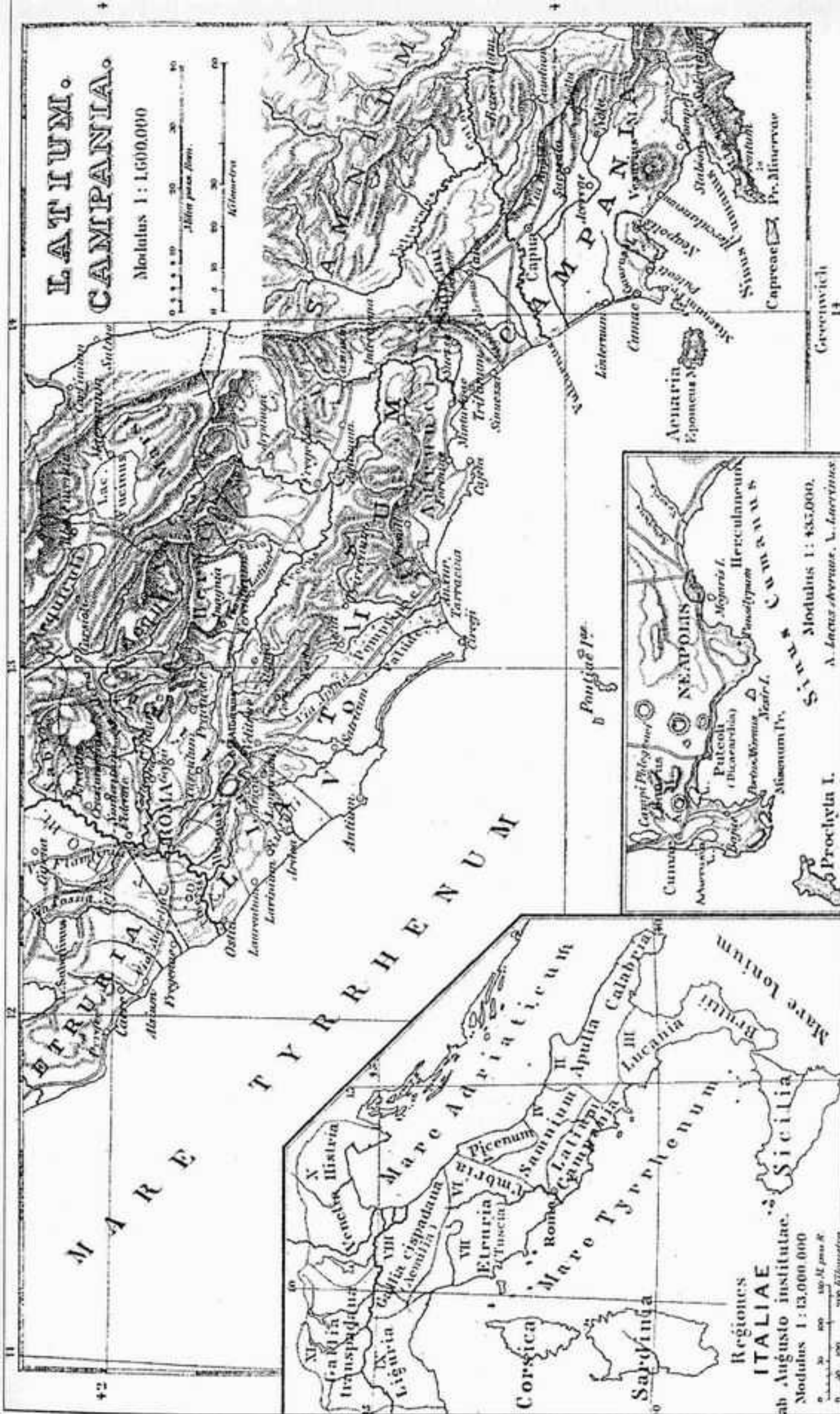

- J. C. Ardes Salustia*
F. H. Ardes Antonia
F. S. Temp. Antonia
F. T. Temp. Tiberis
F. d. Temp. Quirini

1. *Arcus M. Aurelii*
2. *Columna M. Aurelii*
3. *T. Dori Basilicani*
4. *T. Neptuni*
5. *Pantheon*
6. *Arcus Argonneus*
7. *T. Solis*
8. *T. Minervae*
9. *T. Iulii et Scipio*
10. *Distributium*
11. *Villa Publica*
12. *Oxypt. et Theatr. Balbi*
13. *Porticus Minucia*
14. *Portic. Philippi et Octavianus*
15. *T. Apollinis*
16. *Theatr. Marcelli*
17. *Pons Fabricius*
18. *Pons Theodosii et Valentini*
19. *T. Traiane*
20. *T. Iulii et Scipio*

CAPITOLIUM. FORUM
ROMANUM. FORA CAESARUM.

1. *Colobus troglodytes*
2. *Agnor troglodytes*
3. *T. troglodytes*
4. *Equus troglodytes*
5. *Canis troglodytes*
6. *Canis troglodytes*
7. *Canis troglodytes*
8. *Canis troglodytes*
9. *Canis troglodytes*
10. *Canis troglodytes*
11. *Canis troglodytes*
12. *Canis troglodytes*
13. *Canis troglodytes*
14. *Canis troglodytes*
15. *Canis troglodytes*

ОСВРТ НА НЕКЕ ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ

Из Лицинијевог не баш сасвим јасног животописа овде ћемо поновити само оно што читамо у *Паулијевој Реаленциклопедији класичних знања*.

Ту је, као што је познато, Лициније забележен као римски цар од 308–324. Усвојен је као Диоклецијанов син и назван под именом Licinianus Licinius. На том месту из енциклопедијских вести сазнајемо да Лициније води порекло из **Нове Дакије** (stammte aus neuen Dacien) при чему се састављач ове енциклопедијске вести позива на Anon. Valesianus-a, Sokrata и Eutropija и додаје да је овде реч о имену провинције **Нове Дакије**, коју је римски цар Аурелијан (270–275) организовао јужно од Дунава, а која се у ствари састојала из два дела: Dacia ripensis (Приобална Дакија) ближа **Хомољском Подунављу** и Dacia Mediterranea, јужније и југоисточније.

Овде писац још обавештава да су Лицинијеви родитељи били сељаци и ту помало злобно додаје да Лициније то порекло није могао да прикрије.

Како потврђује Еутропије, Лициније се одликовао у Галеријевим персијским ратовима (297), а пратио је Галерија (+311) и у рату против Максенција који је 312. године потучен на Мулвијевом мосту где се и удавио у Тибру. Још док је пратио Галерија Лициније се истакао као посредник и преговарач. Према Момзену Галерије је још 308. године, у присуству Диоклецијана, прогласио у **Карнунтуму** (код Беча) Лицинија за конзула. Потом је Лициније учествовао у преузимању италијанског дела царства којим је управљао Максимин, али је као награду добио само мањи део између Алпа и Дунава. После заједничке победе Константина Вели-

ког и Лицинија над Максенцијем на Мулвијевом мосту ("in hoc signo vinces") убрзо, већ 314. године, између њих двојице долази до сукоба и рата. Прву победу над својим зетом Лицинијем Константин је задобио код Винковаца (Cibalae). Том приликом, осим Тракије, остали део Балканског полуострва долази под Константинову власт.

Занимљиво је да је Лициније 313. године као Константинов зет наизглед прихватио нову религију (хришћанство) и чак приликом једне битке (caupus Serenus) сукоб са противником почео једном хришћанском молитвом.

Шта више своју власт у азијским провинцијама почео је тиме што је новој религији (хришћанској) вратио богомоље и дозволио пуну верску слободу. Све је то, међутим, кратко трајало. Лициније, како се сматра, у суштини није никада био хришћанин. Борба између Константина и његовог зета трајала је све до 324. године. У међувремену, док је борба трајала, како казују хроничари, Лициније покушава да успостави везу са "подунавским варварима" очекујући да ће уз њихову помоћ повратити престо. Како тврде Anon. Vales, Sokrat и Zonara подунавски варвари су му једном приликом и помогли.

Кад су у Константиновој војсци сазнали за ту Лицинијеву везу у Константиновим легијама дошло је до опште побуне и војници су општим гунђањем (tumultuarius) захтевали Лицинијево погубљење. Кад је Лициније о томе био обавештен покушао је да се спасе бекством тражећи спас у ондашњим планинама, Карпатским, које су у оно време биле познате као **Montes Serrorum** ("Српске планине"): "Nach einer Quelle soll L. die Flucht in das serrische Gebirge d. h. zu den Goten (Geten?)", али је био ухваћен и по некима још тамо убијен, док се на другом месту тврди да је одведен у Солун и тамо погубљен.

Кад су историчари давали неку врсту завршне речи о Лицинијевој владавини углавном су се сложили да је она накнадно више слављена него што је од меродавних била оцењена. Лициније је, како се иначе тврди, одржавао строгу војничку дисциплину, штитио је сељаке од великог оптерећења и доста је допринео развоју градова, али му као велику ману приписују грамзивост (Geldgier) и шкртост према војницима. Потцењивао је покушаје правне службе која је настојала да ограничи његову самовољу. Чак је и славне филозофе стављао на муке.

Што се тиче Лицинијевих других особина посебно је осуђивана његова похотљивост. Увек се неизбежно у литератури истиче да упркос царској дубокој старости (рођен око 250, погубљен 325) ниједна жена у његовом делу царства није се могла сачувати од Лицинијевог насиља.

Иначе, као што је познато, Лициније је као римски цар забележен у свим општим енциклопедијама и посебним општим речницима, али су, што је упадљиво, подаци често различити и оскудни, најчешће прави "енциклопедијски". Тако *Grand Dictioner universel* под називом Licinius Licinianus (Publius Flavius Galerius Valerianus) за Лицинија као римског цара наводи да је **рођен у Дакији** око 263, а умро 324. године. Римски цар **Галерије** пред смрт је Лицинија прикључио себи доделивши му ранг августа. Како се наводи, Лициније је том приликом потукао више конкурената, и нешто касније (312) заједно са Константином постао римски цар и при подели царства добио је исток. Упадаљиво је да је у *Речнику* наведено да је кад и Лициније убијен и његов син Licinius Flavius Valerianus стар 12 година.

У *Великој енциклопедији* Лициније је наведен као Publius Flavius Galerius Valerius Licinianus римски цар од 307 до 324, "дачки сељак" ("un paysan dace"). Био је ратни друг Галеријев, унапређен у ранг августа и успешно

напредовао у војној каријери. У Карнунтуму добио је на управу **Илирију** 11. новембра 307. После смрти свога заштитника Галерија склопио је савез са Максиминим II Дајом (у Енциклопедији наведен као Maximin II Daza) и склопио са њим савез по којем је Максимин добио на управу Азију (Малу Азију), Сирију и Египат, а Лициније Грчку, Македонију и Тракију до Босфора (311). Како је у *Енциклопедији* даље забележено, Лициније је склопио споразум са царем Константином и венчао се са царевом сестром Констанцијом (313). За време женидбених свечаности у Милану Максимин Даја је опустошио Лицинијев део царства и заузео Бизанц (?) и Хераклеју. Кад је Лициније чуо шта се десило, упркос слабијим снагама пожурио је и ступио у борбу, а благодарећи свом ратничком таленту и дунавским трупама, изашао као победник. Смрћу Максиминијем у Тарзу Лициније је остао једини господар оријента. Међутим, његов таст, цар Константин, одлучио је да се умеша у овај случај, напао је Лицинијеве легије и код **Цибалиса** (Винковци) победио, после чега је борба настављена у Тракији, (315), али је исход био неодлучан. Лициније је ипак изгубио Грчку, Македонију и дунавске области осим једног дела Мезије. У даљим сукобима Константин је, ослањајући се на хришћане чију је религију прихватио 313. године, касније савладао Лицинија код Солуна и осудио га на смрт.

И док је, као што смо сазнали и у *Великој енциклопедији* прочитали да је Лициније пореклом **дачки сељак**, у једној *Британској енциклопедији* читамо да је пореклом **илирски сељак** (Of Illyrian peasant origin), и да је вероватно рођен око 250. године, и да га је Галерије, пријатељ и ратни друг, уздигао у звање августа и помогао да 11. новембра 307 прими управу над провинцијом **Илирикум**.

После Галеријеве смрти писац енциклопедијског чланка наводи да је Лициније са Максиминијем учество-

вао у подели царства при чему су линију раздвајања чинили Хелеспонт и Трачки Босфор. Кад је пак у априлу 313 Максимин претрпео дефинитивни пораз код Понтске Хераклеје (Heraclea Pontica) дошло је до нове поделе при чему је Лициније постао господар Истока, а његов таст Константин господар Запада. Међутим, Лицинијева завидљивост и љубомора изазвале су 314 сукоб са тастом Константином у којем је био двапут тешко потучен... Поновним измирењем Лициније је задобио Тракију, Малу Азију, Сирију и Египат, али и више провинција западног дела царства. Но, ни то стање није дуго трајало. Године 313 Константин му је опет објавио рат и нанео му пораз у сукобу код Једрена, док је Лицинијева флота била приморана да се повуче и заустави се у Битинији. Последњи пораз Лицинијев код Хризополиса у близини Халцедона приморао га је на предају после које је, каже се, био следеће године погубљен.

Ради детаљнијег проучавања Лицинијевог живота и владања писац овог енциклопедијског чланка упућује на Zosimusa, Zonaru, Victora, Eutropija и Orosija, дакле на један број писаца на које поводом Лицинија упућује и састављач *Бранковићевог лексикона*.

Као што смо досад видели писци енциклопедијских чланака нису сагласни у погледу Лицинијевог порекла. Тако Brockhaus Konversations – Lexikon, – XI Band 1894. за Лицинија наводи да је рођен у **Дакији** и да се уздизао као ваљани војник из нижег сталежа. Кад су наишла бурна времена, после Диоклецијановог повлачења, Лицинија је код Карнунтума цар Галерије 11. новембра 307. прогласио за августа у **Илирикumu**. Кад је у Италији 312. збацио с престола цара Максенција "Галски цар Константин Велики", дошло је до Лицинијеве веридбе са Константиновом сестром Констанцијом, а 313. Лициније је заједно са Константином учествовао на издавању у Милану прогласа (едикта) о

признавању хришћанства ("das berühmte Toleranzedikt zu Gunsten der Christen"). У то време дошло је до збацавања цара Максимиана Дајера.

Лициније, до тада господар источног дела царства, године 314. започео је рат са Константином, био потучен код Винковаца (Cibalae) и код Једрена. Тада је изгубио Илирију и Балканско полуострво осим Тракије. У једном новом рату 323. године био је побеђен код Једрена и Хризополиса (Chrysopolis) и био приморан да се одрекне власти и 325. у Солуну "био уклоњен с пута" (убијен).

И *Мајеров лексикон* из 1905. (*Mayers Konversations Lexikon*) за римског цара Лицинија наводи да је по рођењу био "Дачанин из нижег сталежа".

Даље сазнајемо да га је после смрти Александра Севера његов стари пријатељ и ратни друг цар Галеријус именовао (307) за августа. Пошто је затим 313. године победио код Једрена Максимиана Дајера, постао је сам господар истока, док је истовремено Константин господарио западом. Мада је после тога, како се зна, између Лицинија и Константина дошло до успостављања блиског сродства (Лицинијева женидба са Константиновом сестром Констанцијом), између њих двојице слога није дуго трајала. Први рат је избио већ 314. године. После Лицинијевог пораза код Винковаца (Cibalae), при чему већина казује да је то било на Сави, и пораза код Једрена, Лициније је изгубио Илирикум. После деветогодишњег наводног мира избио је 324. године нови рат. Лициније је био опет потучен код Једрена, али и код Халцедона (Chalcedon). Приморан да се преда, Лициније је оптужен због издаје и 325. године погубљен.

Ово обавештење о Лицинију писац је завршио кратком оценом његовог карактера. У хришћанским описима Лициније је приказан у врло неповољном светлу, при чему се посебно указује на његову свирепост

којом се ослобађао својих противника и непријатеља, као и на његово оскудно литерарно образовање.

Као што смо видели, из досадашњег осврта на спомене Лицинијеве личности и његовог порекла могло се закључити да **сви наши хроничари** тврде да је он пореклом био **Србин**. У енциклопедијским вестима такав податак не налазимо, али нам драгоцени податак пружа *Паулијева Реаленциклопедија* саопштењем да је Лициније из **Нове Дакије**, при чему је посебно значајно да се та вест приписује Анон. Валезијанусу, Сократу и Еутропију и на другом месту **Зонари**.

Готово да исти смисао има и податак у *Великој енциклопедији* о Лицинију као "дачком сељаку". За тренутак застајемо код податка у *Бриџанској енциклопедији* (1947) по којем је Лициније био "Илирски сељак", јер *Мајеров лексикон* зна Лицинија као **Дачанина**, баш као и *Брокхаус*.

Ако тренутно оставимо по страни **етрурско порекло**, јер се вероватно односи на давни период када су преци Лицинијеве породице као Етрурци стигли у Италију, ближе порекло Лицинијеве породице треба тражити од Далмације преко Илирије до Приобалне Дакије и можда и до прекодунавске Дакије. **Корене српства**, у овом смислу, неки истраживачи налазе од Етрурије преко Далмације, Илирикума, Приобалне Дакије (Dacia ripensis) и све до Серских планина (Montes Sergetum) односно до Карпата.

Имајући то у виду не чуди нас што сви наши старији извори Лицинија упорно називају Србином. У тим нашим изворима најближи период односи се на доба живота Лицинијевог оца и самог Лицинија, а то је време кад су Римљани под Аурелијаном (270–275) напустили прекодунавску Дакију и на подручју старе Мезије основали две нове провинције Dacia Ripensis и Dacia Mediterranea. И кад у *Паулијевој Реаленциклопедији* стоји да Лициније води порекло из **Нове Дакије**, при

чему се писац позива на Анон. Валезијануса, онда ту може да буде речи само о Приобалној Дакији (Dacia ripensis), односно о **хомољском подунављу** у којем **Бранко и Аљоша Арсеновић на простору Лепенског вира, највероватније старе Дагоније, налазе трагове људског насеља чији су становници у несагледиво време дошли највероватније из Месопотамије као присталице воденог божанства Дагона.**

Ако су то знали или наслућивали и поромањени становници **Приобалне Дакије** добро су морали знати и ко су били и где су живели становници Дакије пре него што су у III веку напустили римску Дакију између Карпата и Дунава. Они су морали знати и за **Српске планине** (Montes Sergetum) како их је назвао римски писац **Amian Marcellin** (330 – око 400) који је туда пролазио по службеној дужности. Ако наши овде наведени извори називају Лицинија Србином и ако је он рођен у **Новој Дакији**, не треба да нас чуди кад Зонара каже да је Лициније у борби са тастом Константином Великим потражио помоћ у **Српским планинама**. Јасно нам је да је војну помоћ као Србин потражио од својих дојучерашњих земљака, који су му у први мах ту помоћ и пружили.

Да су Срби од давнина становали у прекодунавској Дакији, а од друге половине III века после Христа и у **Новој Дакији** (Приобалној, Ripensis), потврђује и наш **Цейшињски летопис** чији нам је састављач сачувао једну непроцењиву вест.

Наиме, истичући Немањино залагање за учвршћивање православља у Србији летописац на једном месту каже: "Съи светые Симеонъ стврди православіе въ земли Далматіе, Дакіи, глаголкомыхъ Сръбъ, и ереси потрѣви...".

Овде не треба доказивати да се ту спомен Дакије односи на Приобалну Дакију (Ripensis) и да су Срби које летописац спомиње нико други до потомци оних Срба које је Аурелијан у III веку пред притиском Гота

преселио из Дакије и трансилванско-карпатских планина у Нову Дакију (Приобалну). То су неоспорно потомци оних Срба у чијој је средини с ове стране Дунава у своје време боравио и Лициније одакле је слао изасланство међу Карпатске Србе тражећи помоћ за борбу против таста цара Константина Великог. У летописачкој вести упадљив је израз "**Глагољемих Србљ**", "**званих Срба**", јер то нису Срби из осталих делова тадашње Србије, већ дошљаци из Дакије који се исто зову Срби и вероватно да су топоними у источној Србији као **Србовлаш** од прекодунавских Срба и њихових дачких суседа и рођака Влаха.

Али нас у вези са Лицинијем интересују и други подаци, као на пример они који се односе на бегство Лицинијеве породице после његове смрти. Чини нам се да и у тим вестима има појединости које заслужују нашу пажњу.

Кад тако читамо у нашим родословима шта се догодило са Лицинијевом породицом после његове смрти, наилазимо на различите податке. По једнима му је у Солуну одсечена глава, а по другима је задављен (étrangler), при чему је у *Великом ојцијем речнику* забележено да је истовремено задављен и Лицинијев дванаестогодишњи син који се такође звао Licinius (Flavius Valerianus).

Смрт Лицинијевог сина бележи и *Велика француска енциклопедија*, али не каже да ли истога дана, већ само подсећа да је тога сина Констанција родила 315. године и да је у марту 317. проглашен за цезара а 319. за конзула.

Сасвим су другачија збивања око Лицинијеве смрти описали наши стари извори. У њима већ у првим реченицама запажамо познату жељу да доведу у везу **Немањино порекло са Константином Великим преко Лицинијевог сина названог Бела Урош**. Тако *Карловачки родослов* поводом Лицинијеве смрти бележи: "Кад

је ово видео његов син Бела Урош, који је од сестре царева Констанције, побегао је и дошао у тврду (безбедну ?, брдовиту ?) земљу **Захумље** и ожени се Аном ћерком француског краља и са њом роди два сина, Техомила и Чудомила. У **Древима** (в Древех) подиже цркву у име Светог Стефана првомученика. Тада умни људи те земље нарекоше Техомила попом, а Чудомила епископом. Техомил роди четири сина: Завида, Страцимира, Првослава и Стефана Немању“.

Нешто другачије поводом Лицинијеве смрти забележио је *Загрејски родослов*: ”Видевши ово син његов Бели Урош осетио је велики страх и ужас и побегао је у тврду и западну страну **Захумске земље**“. После овога и Загрепски родослов наводи женидбу са Аном, добијањем два сина, Техомила и Чудомила, затим о подизању цркве у Древима (вѣ дрѣвѣхъ) и о Завиди, Страцимиру, Првославу и Стефану Немањи.

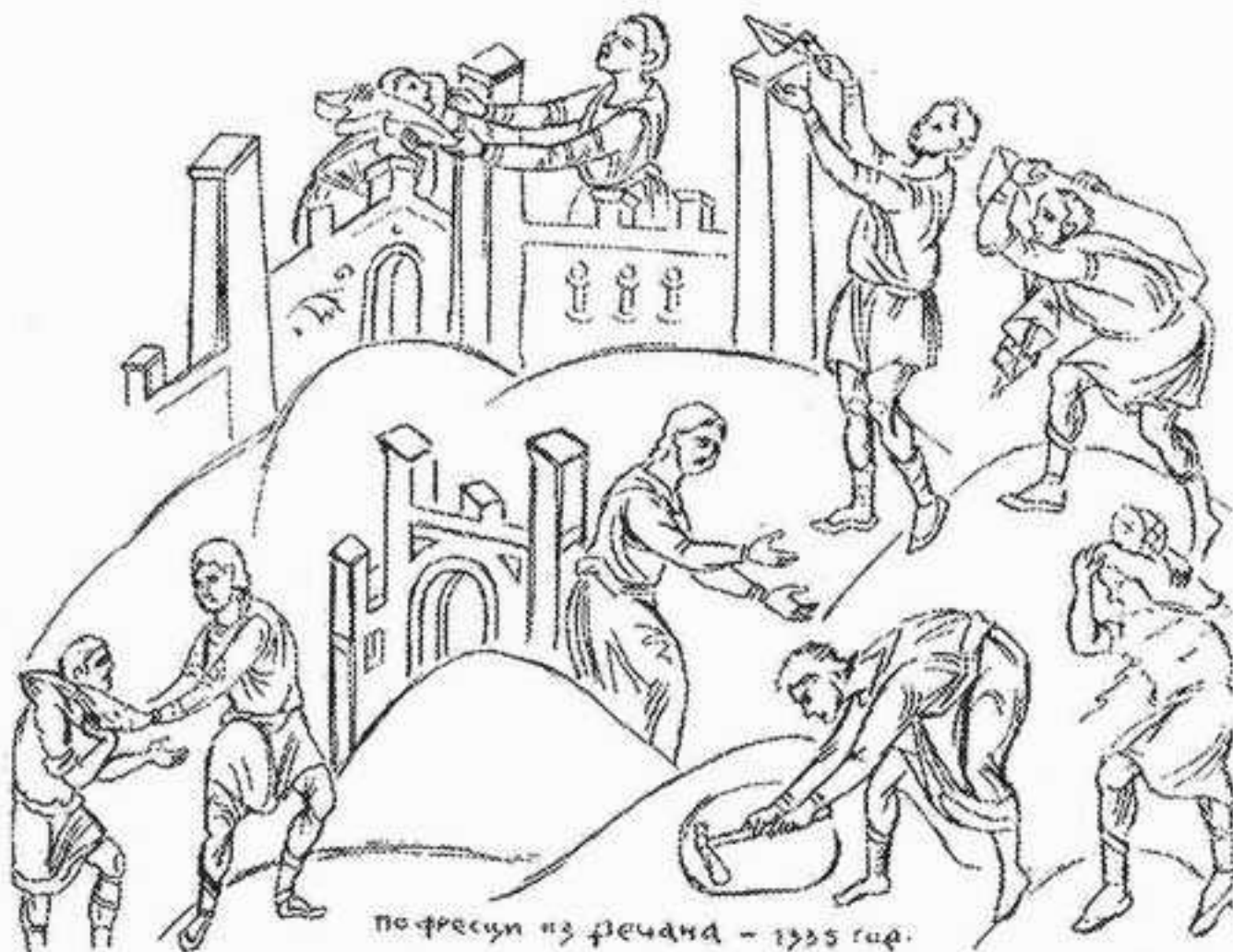
Сасвим различито од наведена два родослова овај пасус почиње *Пајсијев родослов*. Он не спомиње име Лицинијевог сина већ почиње овим речима: ”Видећи ово син његов бегује се и у страху и ужасу себе бегству даст в **Готскују** земљу, и тамо пожив, и роди сини по роду и по колену. И отуду преселник бив в **србскују** земљу. И роди сина и нарекоше име јему **Бела Урош**, по-нјеже имаше власи бели јегда роди се. Понеже изгна их блгарски цар, и прибегоше в **Зету**, тврдују земљу, јеже јест **Захолмија**“. Даље и *Пајсијев родослов* спомиње брак са Аном и све друго до спомена Завиде, Страцимира, Првослава и Стефана Немање.

Својеврсне податке бележи и *Врхобрезнички родослов*. И он као сина Лицинијевог наводи Бела Уроша и за њега каже: ”И устрашив се бегајет в **тврдеј** земљи **Захумској** ка западу“. Остало је слично као и код других родослова, с тим што *Врхобрезнички родослов* за Техомила каже да се оженио ћерком чешког краља с којом је добио четири сина који су ”добри, храбри и

мужевствени и њихова су имена: Завида, Страцимир, Првослав и **Стефан Немања**“.

Оригиналну забелешку после смрти Лицинијеве има и родослов **Пејайовићев**. Он једини у вези са Лицинијевом смрћу спомиње његову жену Констанцију: "Сија же слишав Константија в велице страсе и ужасе бивши, бекству себе вдајет с сином својим Бела Урошем в тврдеј западнеј стране **Захлмију** и оженив сина својего узе кћер франческога краља за жену по имену Катарину. С њом је добио Бела Урош сина два – Техомила и Чудомила. И сазидаше цркву у Древима (в Древесех) у својем двору, у име светого првомученика Стефана. **Бошњане** су поносом и великом грдином (с гордошћу) нарекли Тихомила попом, а Чудомила епископом".

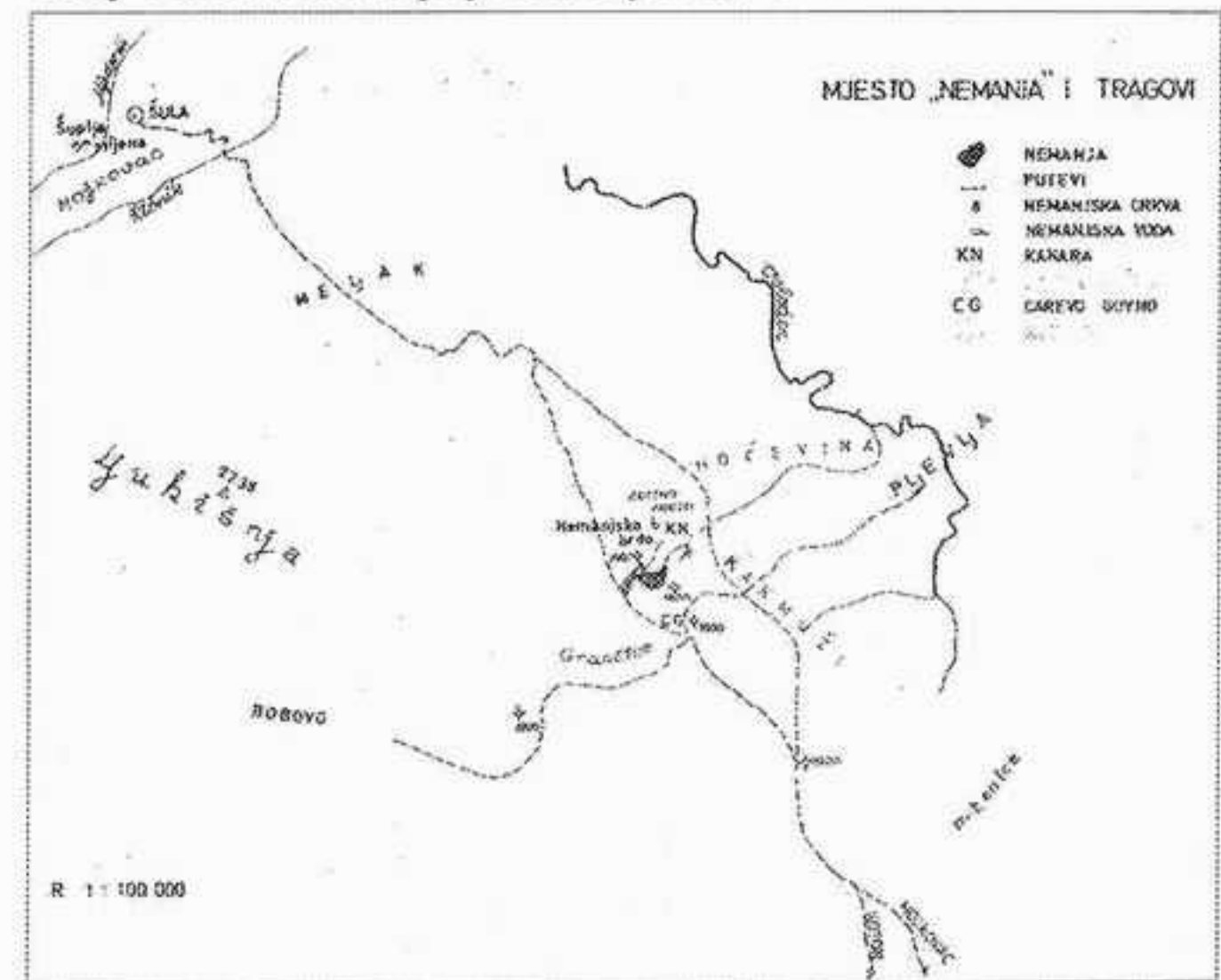
Зидање средњовековног града представљено од савременика, на слици из XIV века.

Кратку и сасвим различиту од других Белу Уроша спомиње **Ђоровићев родослов**: "Бела Урош бивши го-

сподин српске земље би изгнан од бугарског цара и пребегао је у земљу **Зету**".

Као и неки други летописи и **Руварчев друђи** спомиње **Захумље**: "И виде син јего Бели Урош велики страх и ужас и побеже 'к тврдој западној страни Захумској земљи и тамо узрасте довољан".

Захумље спомињу и летописи **Софиски друђи**, **Ремейски** и **Васићев**, али у једном чудном садржају: "Бист родитељ јего [Немањин !] в **Захлмије** Теомил и стриц Чудомил, сих же родитељ Бела Урош, јемуже беху бели власи брху главе јего..."

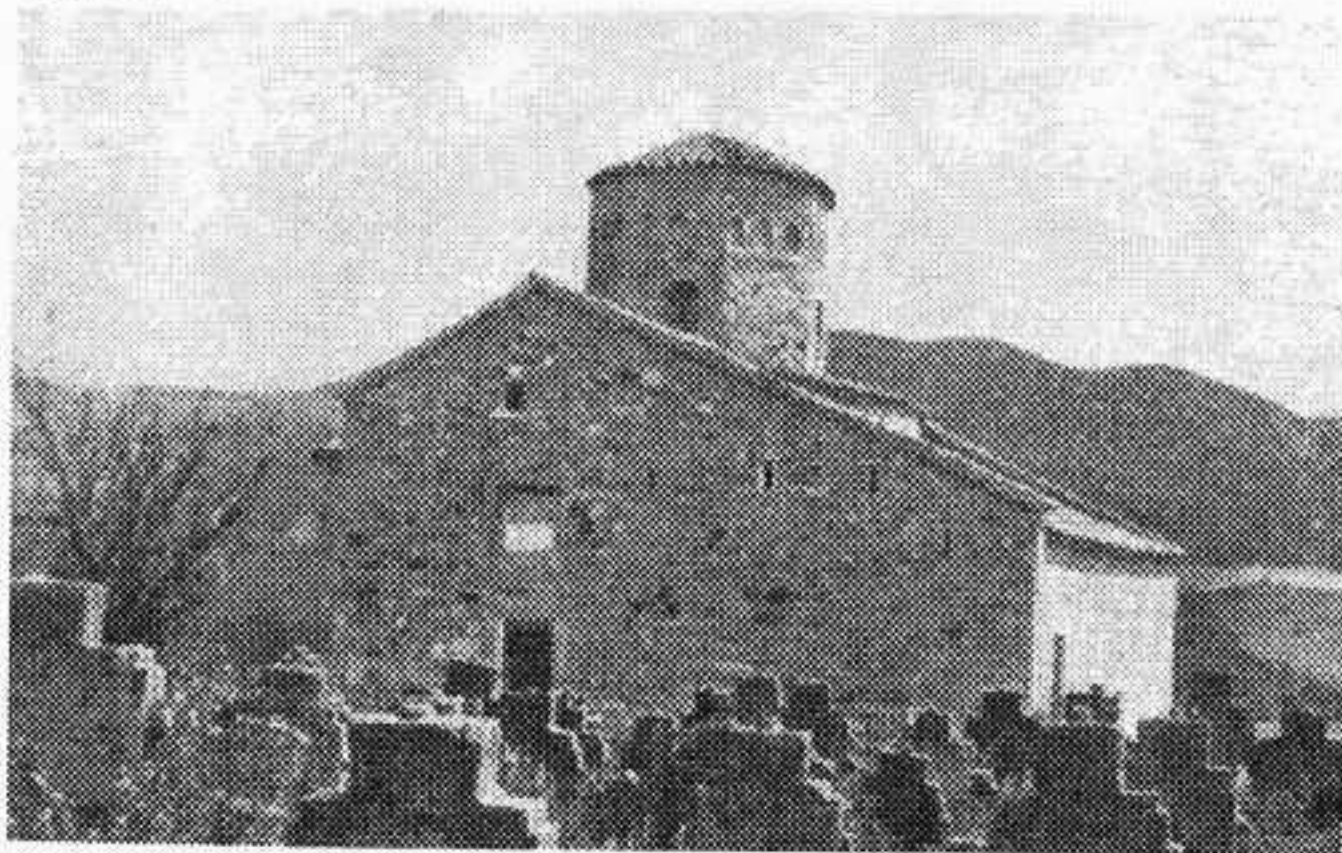

Јоко Кнежевић, савесни истраживач далеке прошлости свога краја, саставио је и ову занимљиву и свакако веома корисну карту на којој је посебно вредан пажње податак "Немањино брдо".

Иначе Кнежевић је из народног предања забележио и ове називе: Велика и Мала Немања, Немањска вода, Немањско брдо, Немањска коса, Црквина Немањића и др.

И *Подгорички лейопис* Немањино порекло везује за **Захумље** преко Техомила, Чудомила и Белог Уроша.

Исто имају и летописи *Дерѣаѣски*, *Рачански* и *Руварчев ѣрви*, а слично *Вукомановићев*, *Сенички* и *Маѣараѣевићев*, с тим што у њима на оном месту на којем стоји да је Бела Урош побегао у **Захумље** у следећој реченици пише: "И од туду вздвигсе Стефан Немања и приде в **отечество рашко** в црков светих апостол Петра и Павла и ту крсти се у својој тридесетој години".

Црква светог Петра код Новог Пазара.

И према *Хиландарском лейопису* Бела Урош је после Лицинијеве смрти побегао у **Хумску земљу** "и ту је проводио свој живот", после чега летописац продужава: "После много времена подиже се Стефан Немања и приде во **отечество рашко** у цркву светих апостола Петра и Павла и ту крсти се у својој тридесетој години".

И по казивању *Верковићевог* и *Осѣојићевог* летописа Бела Урош је побегао у **Захумље**, после чега са-

општава једну необичну и по свој прилици драгоцену вест која гласи: "И од туду [из **Захумља** ?] воздвиже се **Немања** и приде во **отечество рашко**, в црков светих апостол Петра и Павла и ту крсти се..."

И *Јанков* и *Дечански* летописи казују да су Техомил и Чудомил боравили у **Захумљу**.

Састављач *Сеченичког лейописа* каже да је син Лицинијев Бела Урош после очеве смрти побегао у **Захумље**, а затим и овај летописац продужава овако: "от туду вздвиг се **Стефан Немања** и приде у **отечество рашко**..."

И такозвани *Бранковићев лейопис*, сачуван на латинском језику, пошто је записао да је Бела Урош побегао у **Готску земљу** (in Gothiam terram) додаје да је одатле дошао у Србију (in Serviam) где је владао, али су га оданде отерали бугарски цареви, па је побегао у сигурну провинцију звану **Захумље**, заузео је и ту се оженио Аном, ћерком краља Франачке. Са њом је добио два сина. Првом је име било Техомил а другом Чудомил.

Пратећи шта све налазимо у нашим изворима о Лицинију и његовим потомцима зауставићемо се и на *Обшћем лисѣу* патријаршије пећке у издању М. С. Милојевића, штампаном у Гласнику српског ученог друштва књ. XXXV, Београд 1872.

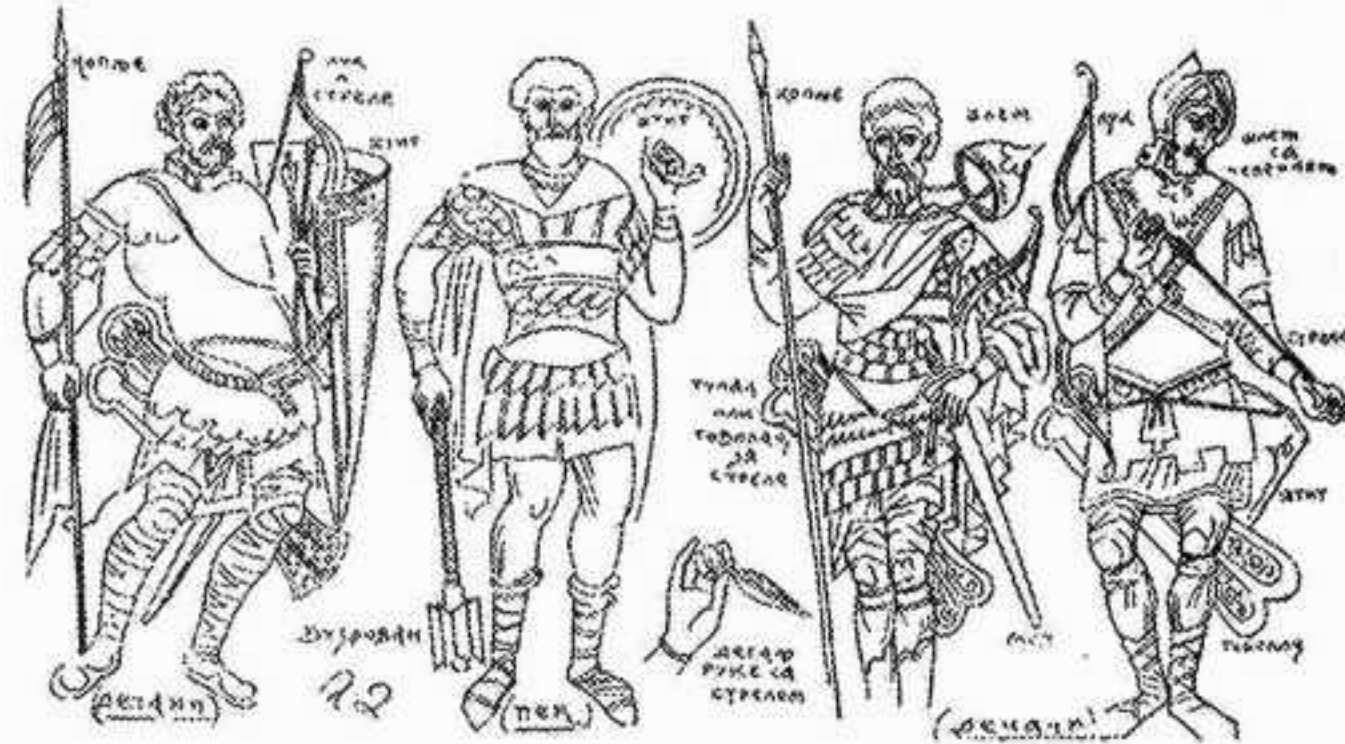
Већ на самом почетку овог јединственог родослова наилазимо на податак о Лицинију какав не налазимо у другим српским родословима и летописима: "Понеже мнози изволиша описивати родословіе иже въ светыхъ цареи **срѣскихъ** или ти **Илирическихъ**. Въ началѣ да рекъ Неема прѣваго цара срѣскаго, котори ведетъ плема свое **ѿ** крови Ликинија мѣчителя и Констандіе сестре великаго Константина; съ еиже Ликинија имѣв два сина, котори съ матерею, по смърти Ликинија, **ѿ Сирміе града** некогда славнаго бившаго въ то время побѣгли **чрезъ Боснию въ Захолмию** въ отече-

ствіе ѿца их Ликинія боящевся великаго Константина казненія смрти...“.

Не знамо где је састављач *Обишѣѣ листѣа* нашао да је Лициније имао два сина, тек – он их и мало даље спомиње тамо где за Захумље каже да ”у то време великим словима бист (и) роди многих ратоборцев и мудрих људи од којих су неки били као **Диоклецијан** мучитељ који се родио у тој Захолмији у селу Салони поред мора“. Настављајући казивање речима ”и тако та два брата спасоше се бекством и укритијем (и) од њих **влекушчаја лоза породила прваго благочестиваго цара нашего Неемана иже бо иночестве преименован Симеоном**“.

Ако се сада на основу свих података које смо сазнали запитамо има ли основа да поверујемо да је Лициније (Лиқиније) заиста био Србин и као Србин био и римски цар без много двоумљења одговоримо да је сасвим вероватно да је био и Србин и римски цар. Било да пођемо од етрурског порекла његових давних предака или од тврдње да је био **далматински господин**, ”**илирски сељак**“, ”**дачки сељак**“, да је пореклом из ”**Нове Дакије**“ или ”**Дачанин**“ уопште, или да му је родно место Захумље, сваки од тих података доводи до закључка да је Лициније по свој прилици био **Дачанин**, у сваком случају **Србин**. Доказ да је тако могло бити налазимо у првом реду код римског писца Амијана Марцелина који је рођен око 330 у Антиохији, а умро у Риму око 400. За њега Жупанић каже да је на путу из Антиохије за Рим посетио бојиште између Гота и Римљана које се под царем Валенсом спомиње под називом **Montes Serrorum**, тешко приступачне стрме планине, које пробија река Aluta (Olta). Те Српске планине на неким картама означене су и као Sarmatici montes (Сарматске планине). Те исте планине или планине на приближно истом простору обележене су на неким картама као **шуме словенских Вана**, што ће рећи Словенских Венда, што је исто што и Срба.

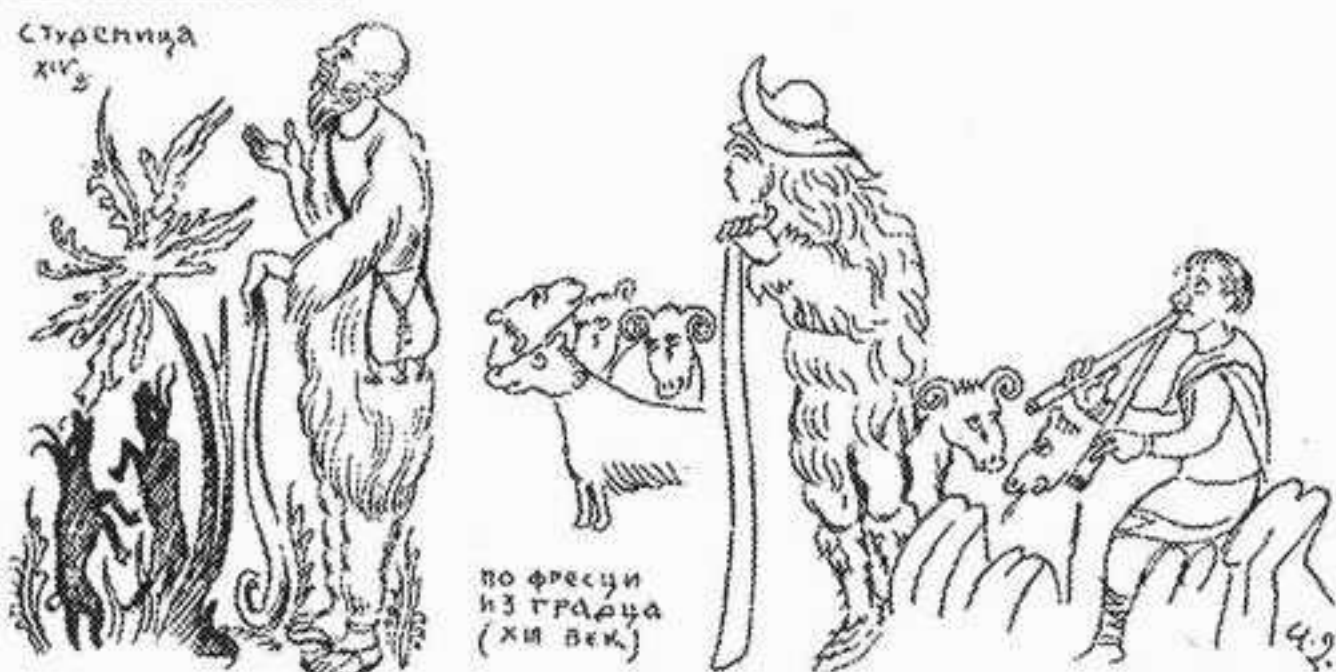
Према томе ако неки извори Лицинија називају **Дачанином** или **дачким сељаком** тај би се податак могао односити на Дакију пре 270–275, али ако би био из **Нове Дакије**, онда би се то могло односити само на Дакију с ове стране Дунава, то јест на **Приобалну Дакију** (Dacia ripensis). Ако би, пак, било тачно да је Лициније био пореклом **Илирски сељак** или **Далматински господин** или да је рођен у Захумљу, он би опет могао бити пореклом Србин, **јер је Далмација у оно време била Илирска**, а поуздани извори тврде да су **Илири били Срби**. Да не заборавимо да је још Херодот у V веку пре Христа у својим описима спомињао ”**Илирско племе Венета**“. То што неки извори за Лицинија кажу да је био час дачки, час илирски сељак не треба да нас доводи у забуну. Сетимо се само да Капитолин каже да је године 235 Гетима ”свануо дан највеће радости кад је **Максимијан, син сељачког рода**, пореклом Трачанин, а родом Гет, засео на престо гордога Рима“.

Ратници у пуној опреми и разно оружје, по сликама из XIV века.

Око наслова **Србин – римски цар** проблем није једино у томе да се докаже да ли је Лициније заиста био

Србин или не, већ и да ли је, како неки подаци наговештавају, био Немањин предак, па би тако српска владарска династија преко Лицинија и Констанције, сестре римског цара Константина Великог, била у сродству са римским владарима заслужним за примање и учвршћивање хришћанства. И тако, док нам се чини да уопште **није никакав проблем доказати да је у своје време један Србин био римски цар**, веома је сложено питање утврдити колико су у праву наши стари родослови и летописи кад тог истог римског цара Лицинија, као Србина, доводе у везу са најпознатијом владарском династијом у српској средњевековној држави, са Немањићима.

Пастири или "власи".

На помисао да је могла постојати нека родбинска веза између римског цара Константина Великог, односно његове најближе породице, и Немањиних предака, па тиме и самог Немање, долазимо опет, највише пратећи казивања наших родослова и летописа и имајући у виду могућност да је Лициније, према подацима у неким енциклопедијама, био **Илирски сељак** или, како други хоће, **далматински господин**. За наша размишљања у овом смислу важан је и податак по којем је

Лициније захваљујући Галеријевој наклоности 307. године добио на управу **Илирију** односно **Илирикум**, при чему ваља одмах имати у виду, да је неоспорно **да се на територији Илирикума налазило и Захумље односно Хумска Земља**. А по писцу *Обишнѣ лисѣ* чак је и Салона била у Илирикumu.

Ако сада обратимо пажњу на то у којим случајевима наши стари рукописи спомињу Захумље и како га све називају запазићемо да га именују као "тврда земља Захумље", "тврда западна страна Захумља", "Готска земља", "тврда земља Захумска према западу".

Посебан податак бележи *Обишнѣ лисѣ*, који једини уз назив Захумље додаје да је оно "отечество оца их **Лицинија**" ("њиховог оца"), чиме се на својствен начин потврђује податак по којем је Лициније пореклом "далматински господин", **а ако је био и "Илирски сељак" у оба случаја произилази да је био Србин**.

Спомињући ове драгоцене податке и осећајући жељу да у нашим старим рукописима пронађемо неке записе из којих бисмо утврдили да се својим садржајем на неки начин надовезују на догађаје, или збивања уопште, везана за Захумље из времена када се спомињу они Срби који су у VII веку населили далматинско приморје долазећи из Полабља. Мада знамо да су многи наши стари рукописи или загубљени или оштећени или су пак, приликом преписивања испуштена читава поглавља, ипак нам се чини да по ономе чиме располажемо можемо рећи да према тим расположивим подацима Лицинијево Захумље осећамо и у описима догађаја који су забележени у том истом Захумљу по доласку у VII веку балтичких и једног дела повисланских Срба.

Тумачећи тридесето поглавље Порфирогенитовог дела *О управљању државом* (DAI) у којем је описан распоред Срба насељених у далматинском приморју, заслужни **Daniele Farlati** је тај распоред овако описао:

”Овострану Србију (Serbiam cisalpinam) подели у четири дела од којих су један населили **Захумљани**, други Травуњани (Terbuniatae) и Конављани, трећи Дукљани, четврти на словенском језику названи Пагани, док је ромејско [римско] име било Арентани (Неретљани)“.

Овај драгоцени кратки опис Фарлати је завршио овим речима: **”Сви су они били Срби”** (”Hi omnes Serblierant“). Мало даље Фарлати даје још један географски опис Захумља: **”Захумљани, српско племе** (nam Zachlumii, gens Serbtorum) **који су на почетку** живели с друге стране Неретве, успели су да пређу реку, потисну или покоре Неретљане и помакну границу и име **Захумља** све до **Цетине**“.

Да је могуће да се старо Захумље (из Лицинијевог времена) налазило на левој обали Неретве сазнајемо из **Обишћег листића** у којем је за неко старије време забележено ово: како сваки наш летопис бележи био је неки човек (или по имену Пото – **Попо** или саном) који је исповедао манихејство у селу Луца у Захумљу у време **осмосотноје** од рођења Христовог.

Тај човек је био пореклом (водио лозу) од Лицинијевих синова и његова се земља сада зове **Попово**... И тако овај Попо роди сина Љубомира који се оженио ћерком свога стрица (по манихејском закону) и са њом је добио земљу на којој је било једно знатно место које се звало **Чрновица** а које је он преименовао у **Љубомир**...

Љубомир је имао сина који је због белине тела и косе назван **Бела**... Бела је имао сина Уроша, који је по оцу добио назив **Бела Урош**, и који је покорио сву **Захолмију**, Травунију, Дубровник, Далмацију, Херцеговину и обе Сенте (Зете ?)... **Бела Урош је живео много година**. Имао је два сина чија су имена била Тихомил и Чудомил. Они су поделили своје поседе. Овај Техомил је имао децу чија су имена била Првослав, Страшимир (Страцимир), Давид и **Немања**.

Као што видимо, по подацима у *Обишћем листићу* нема ни говора о **блиском** сродству Беле Уроша са Лицинијевим сином, већ се после много векова (**осмосотноје – IX век ?**) јавља неки Попо у старом Захумљу где се од њиховог сина Љубомира рађа најпре Бела, а затим Бела Урош, Техомил и Немања.

Мада ни у овакву генеалогiju нисмо ни издалека сигурни, ипак нам је она много ближа и схватљивија од података оних родослова и летописа у којима стоји да је Бела Урош, син Лицинија и Констанције, сестре римског цара Константина Великог.

Стеван Првовенчани.

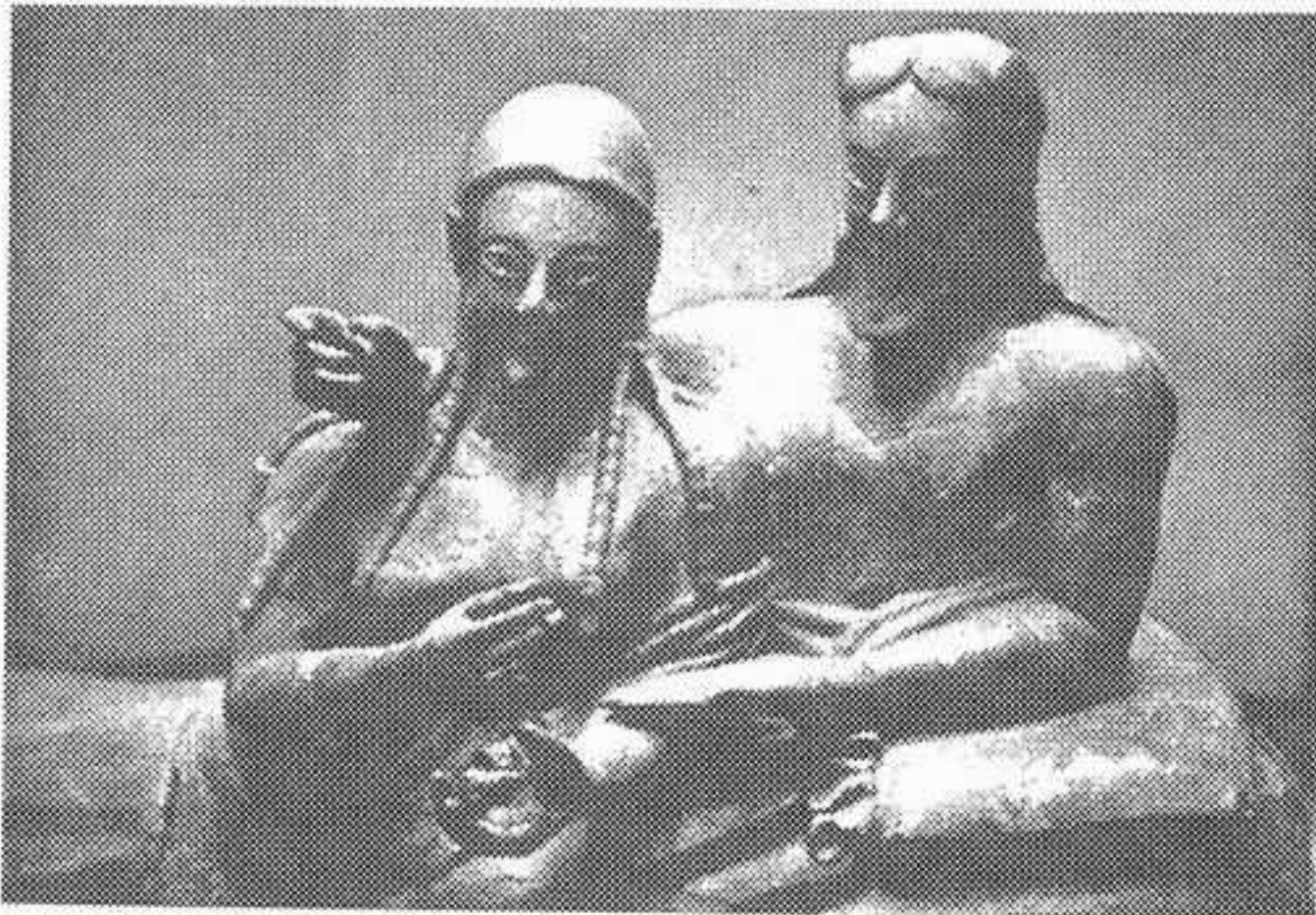
Обишћи листић нам је прихватљивији и кад наводи како је Констанција са синовима (или са сином) из Сирмијума и преко **Босне** побегла у **Захумље** и то у онај део који се налазио према садашњем Поповом пољу и Требишњици.

Посебно је привлачан и прихватљив податак по којем се на том месту бележи да је **Захумље Лицинијева отаџбина** (отечество), што нас у извесном смислу уверава да није само Лициније пореклом био Србин, већ указује и на могућност да

је и Немања заиста далеки потомак римске царске породице. И не само то, већ нам се чини да нам је са оваквим схватањем разумљивији и Савин опис у Животопису оца Немање у којем каже: ”И, пошто обнови очеву дедовину и боље је утврди Божјом помоћу и својом

мудрошћу, даном му од Бога, и, пошто подиже пропа-лу своју дедовину придоби од приморске земље Зету с градовима...". Чини нам се да нам је још схватљивији опис Немањиног живота од његовог другог сина, Сте-вана Првовенчаног: "Иако ме тада није било нити памтим шта је било о рођењу његову, ипак сам слушао да је био **велики метеж у овој страни српске земље и Диоклитије и Далмације и Травуније**, и да су родитељу његову браћа му завишћу одузели земљу, а он изиђе из буна њихових у места рођења својега по имену Дио-клитија".

Овом покушају да проширимо и продубимо наша знања из далеке прошлости српског народа ваља дода-ти и податке да је **Мирослав** био **захумски** кнез и да је тај најстарији и толико важан део српске државе био додељен најмлађем сину Немањином **Растку**, миљени-ку породице.

Етрурски брачни пар на једном саркофагу у Церветери (VI век пре Христа). Приказано у књизи Veit Valentin *Reader's Digest Illustrierte Weltgeschichte*. Band I.

Статуете етрурског ратника и етрурске жене.

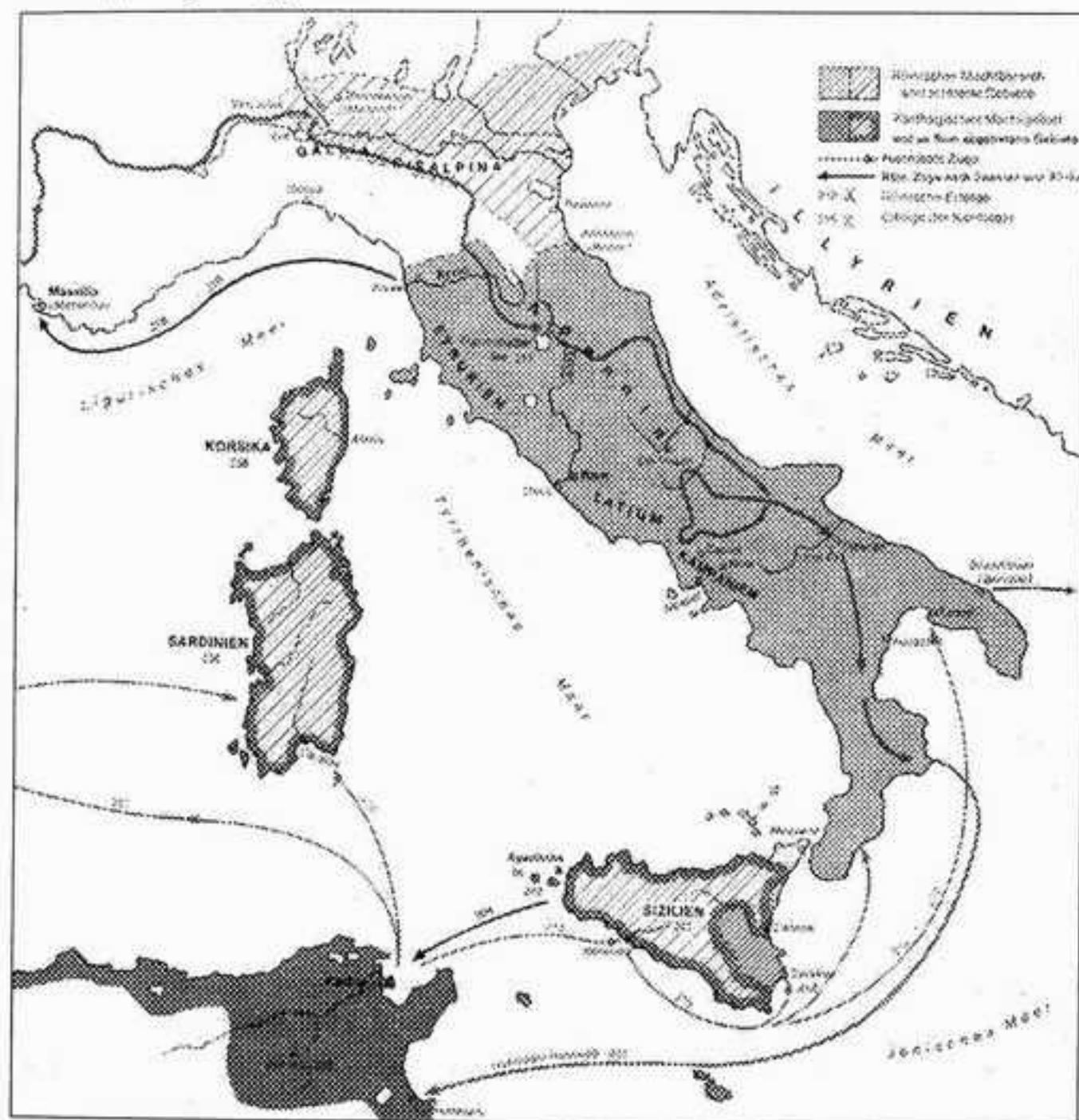
На крају, писац се нада да ће читаоци схватити да споме-ни Лицинија као Србина у на-шим родословима и летописи-ма потврђују мишљења оних истраживача који су уверени да Срби спадају међу најстари-је народе у Индоевропској гру-пацији.

Ако из бројних научних резултата сазнајемо да је Ли-циније рођен око 250. године после Христа, онда корени ње-гове породице потичу из још старијег времена, поготову ако се могу довести у везу са **Етрурцима**.

Упадљиво је и то да састављачи наших родослова и летописа упорно Лицинија називају Србином, мада су свакако знали за све његове негативне особине, **па се питамо није ли то због тога што је Лициније као Србин, уз цара Константина, учествовао у оном пре-судном моменту кад је хришћанство озакоњено у чи-тавом царству као државна религија?**

Чињеница да неки наши родослови и летописи ни после смрти Лициније не прекидају везу са његовом породицом, не мора да значи да то чине само због тога да би одржали углед Немањине породице. **Векови који постоје између Лициније смрти и појаве Немањиних предака у суштини нису празни, нису без података.**

Укључивање Захумља у историјске токове није без основа. Већ ово што се о Захумљу зна није безна-чајно. Не верујемо да је ту ишта измишљено; треба са-мо трагати за још неким подацима, који су можда са-држани и сачувани у народној традицији, у језику, у на-зивима, археологији и другим гранама које на овом

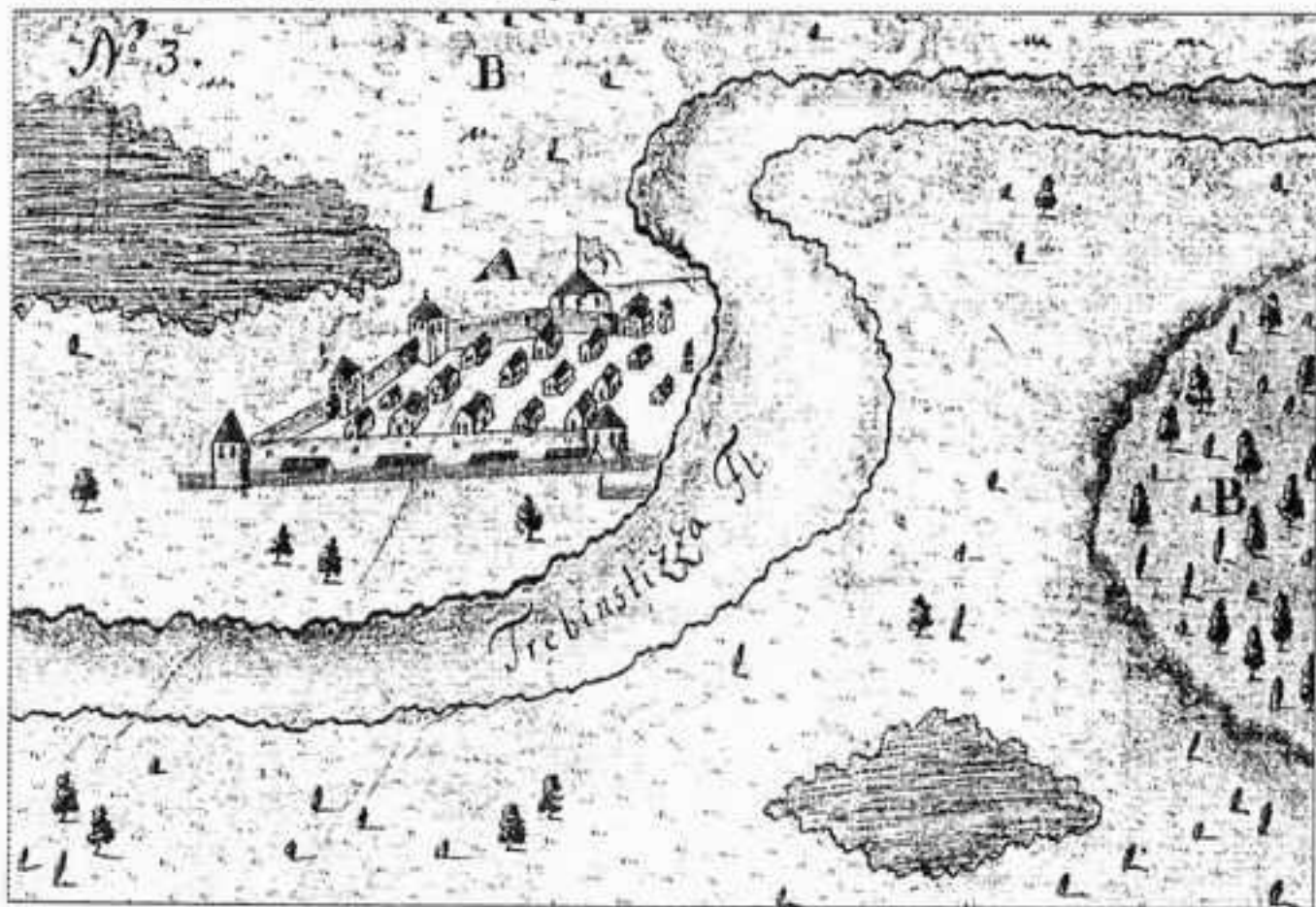
Карта Италије са Етруријом и Илиријом.

Још је **Ђорђе Бранковић** (+1711) у својим *Славено-сербским хроникама* (још у рукопису !?) покушао да разреши бројна нерешена питања из српске и општесловенске прошлости, при чему као да је осећао да старија српска држава има неке везе са **захумским** подручјем. То посебно можемо да приметимо у вези са његовим тумачењем порекла Немањине породице. Бранковић осећа да је то питање врло сложено. Покушавајући да проникне у родословље Немањине породице и Бранковић је у старим српским родословима и летописима наишао на добро познати податак по којем Немања води порекло од Константиновог зета и савладара Лицинија, али Бранковић као да не верује много у тај податак, већ се више задржава на Орбиновом тумачењу Немањине лозе пореклом од Стефана презбитера из села Луке у **Захумској** држави.

Међутим, ако није, с правом или не, прихватио податак по којем је Немањин предак био Лициније (Ли-
киније), Бранковић се није лако сналазио ни у другим
комбинацијама. То нас много не изненађује, јер, као
што знамо, ни до данас, после много времена, није са-
стављен поуздан родослов Немањине породице. Не
знамо тачно ни ко му је отац, а камоли ко су му даљи
преци, пре свега ко је родоначелник Немањића.

Упадљиво је да Бранковић, на извештан начин, Немањино порекло **ипак везује за Захумље**. Он ту област спомиње поводом сукоба Немањиног са зетским владаром Владимиром наводно код Приштине. Бранковић ту казује како су Немањина браћа прво освојила

Зету, али је Владимир одмах затим са **рашким народом** кренуо на Немању. Но, кад је исти тај Владимир био код Приштине поражен и кад је утекао у Бугарску, Немања и његова браћа присвојили су Владимирову земљу и тако је поделили да је Немања за себе задржао **Рашку земљу** са Горњом и Доњом Зетом, а "братија же его вазвратише се во **Захумску државу** свое им господарство, братскоју љубавију едино саглашением Немање брату своему, повино послушание и част подобну ваздаваху".

Да о овој могућности вреди и даље размишљати као да нам потврђује спомен Захумља и у *Зайисима и најйисима* под годином 1561. под којом је забележен овај податак: "Ѡчѣство наше **Захолміа зовом Херцеговина**".

Наслов карте: "Situatione e Prospetto di Trebigne". Kriegsarchiv – Wien. Сигнатура Н III d 896.

Као што се види, ма колико да Бранковић на овом месту прави некакве своје комбинације ипак је карактеристично и упадљиво да он спомиње **Захумље** као земљу традиционално везану за **српску државу**. Ваља

имати у виду и то да је Бранковићу **Захумље држава (земља) из које је Немања са браћом пошао у рат против зетског владара и у коју су се његова браћа и вратила**, а он остао у Рашкој и задобио још и обе Зете.

Да ово Бранковићево казивање поводом Захумља не треба да одбацимо или омаловажимо као да нам потврђује и онај део у "Животу **Стефана Немање**" од његовог сина **Стефана** Првовенчаног који у другој глави на једном месту казује овако: "Иако ме тада није било нити памтим шта је било о рођењу његову, ипак сам слушао да је био **велики метеж** у овој страни српске земље, и **Диоклитије** и **Далмације** и **Травуније**, и да су родитељу његову браћа му завишћу одузели земљу, а он изиђе из буна њихових у место рођења својега, по имену Диоклитија".

Већ сам спомен **Далмације** и **Травуније** (Требиња) као да потврђује да је у та збивања било укључено и **Захумље** очигледно традиционално везано за Немањину породицу.

РАЈИЋ О ЛИКИНИЈУ

У XVIII веку о далекој прошлости српске државе писао је доста опширно и знаменити српски историчар **Јован Рајић** [*Историја разних славенских народов... произведенаја Јоанном Раичем, Виене (у Бечу), I–III 1794, IV 1795*].

Из богатог и драгоценог садржаја Рајићевог дела задржаћемо се углавном на оном месту на којем Рајић спомиње **стару, првобитну Србију** коју он описује према Фарлатију дајући овакав закључак: "Ако досад описане крајеве Србије упоредимо са садашњим картама наћи ћемо да је **тадашња Србија обухватала Источну Далмацију, Херцеговину, Босну и сву садашњу Србију и Рашку**, осим других мањих провинција као што су **Црна Гора, Дубровачка република и острва**. Тако се она простирала од босанске реке Врбаса до Тимока који тече између Србије и Бугарске, и од Јадранске пучине и Црног Дрима до велике реке Дунава. Осим тога Србима је припала у део половина Славоније од Пожеге до Београда која се простирала између Саве и Драве, тако да су и данас народи тих крајева **прави Срби, потомци старих Срба**".

Да Рајић није сумњао у то да је рана средњовековна Србија обухватала и део **Далмације**, сведочи и његов осврт на порекло Немањине породице, при чему се посебно позива на *Царославник* из којег наводи ону познату причу о једном попу у **Захумљу** који се звао **Стефан** и који је, како пише, водио порекло **од цара Константина**. Тај Стефан је, каже Рајић, живео у селу које се звало Луца и имао је сина по имену **Љубомир**. Овог Љубомира је **захумски кнез** одредио да управља

Србин римски цар

у селу **Трновцу**. Љубомир је имао сина **Уроша**. Урош **Техомила** и **Чудомила**. Техомил, пак, имао је четири сина: **Давида, Страцимира, Првослава и Стефана Немању**.

Орање, по слици из XIV века.

Као што се види, Рајић је изабрао ову варијанту познате приче **о Немањином захумском пореклу** и он то као да потврђује овим речима: "**видим убо что Захолмија ест дом и отечаство Неманичев**".

Међутим, у основи, Рајић није био сигуран у којој мери сачувана традиција одговара истини. Особито га је мучило питање хронологије, јер се обично у разним варијантама истиче веза Немањиних предака са **Ликийем и Константином Великим**, а све то заиста чудно звучи. Зато се Рајић углавном више задовољава цитирањем Орбина, Луција и других него што сам о томе расправља и просуђује. Тако је поступио и при спомену **Беле Уроша**: "... бил некто Бела, жупан Требињскиј

и от књазеј, коториј Сербов во Илирик привели про-исходил“. Рајић овде скреће пажњу на то да неки историчари овог Белу доводе у везу са Константином Великим и Ликинијем, но Рајић у то не верује, али додаје: ”пошто Белу нико не одбацује“, чини му се да је најбоље решење да поменути Стефан Презвитер води порекло од жупана Беле, а од овог, пак, **Стефана** породица **Стефана Немање**.

Као што се види, и Рајићу изгледа сасвим могуће да порекло Немањино треба тражити негде у **Захумљу** или у **Травунији**.

Мада би свакако било корисно пратити и даље Рајићева размишљања у овом смислу, овог пута да не заборавимо да се већина владара из Немањине породице и династије називају и **Стефан**. Не крије ли се **иза тога** и нешто дубље од обичне традиције?

КРАТКЕ ПИШЧЕВИЋЕВЕ ОПАСКЕ О НЕМАЊИНОМ ПОРЕКЛУ

О Пишчевићу као историчару зна се врло мало, а знало би се још мање да није Милорад Павић написао дело ***Симеон Пишчевић, Од барока до класицизма***, Београд 1966. Иначе, и Пишчевић је оставио кратка али занимљива запажања о неким питањима из историјске прошлости Срба.

Из тих кратких опаски може се наслутити да је Пишчевић, мада у поменути проблем недовољно упућен, ипак сматрао да је најстарија Србија захватала и **Захумље** и да **Немањина породица** одатле води порекло. Само, док, на пример, Рајић, према ***Царосјавнику***, по па из села Луце назива **Стефаном**, Пишчевић га назива **Стефан Немања**, при чему, очигледно, не мисли на каснијег великог жупана истог имена. Занимљиво је да Пишчевић тај пасус почиње овим речима: ”В Сербском царстве в пределе **Захолмској в село Луце**, и в суседстве **Хелмском** бил свјашченик називалсја **Стефан Немања**, он вел свое поколение от лози **владателних књазеј, но неизвесно пооцели** **своем или поматери...**“.

Од Рајића се Пишчевић разликује и по томе што он сматра да је тај **Стефан Немања** имао сина Љубомира ”котори бил у сербскога кароља Георгија сина Бодинова в придворној службе, а потом постављен жупаном в Србии над **трновским пределом** и писалсја књаз Сербскиј...“.

Из овог се, рекли бисмо, јасно види да је Пишчевић био убеђен да су Немањини преци, па тиме и он сам, пореклом из неке **првобитне балканске Србије**.

ПЕЈАЧЕВИЋЕВА ЗАПАЖАЊА

И Fr. Xav. Pejacsevich у својој знаменитој књизи *Historia Serviae seu collognia XII... Colocae MDCCXCVII* (1797) зна да се у далекој прошлости једна Србија налазила и у јадранском приморју. Он је налази између **Цетине и Дрима** и назива је **"Горња Далмација или Приморска Србија"**, чији су поједини делови били **Дукља, Травунија, Захумље и Паганија**.

Дакле Пејачевић уз Босну и **Рашку** у Србију убраја и **Горњу Далмацију** називајући је **Приморском Србијом**. Приморску Србију Пејачевић спомиње у више махова, па и приликом покрштавања које овако тумачи: "Они који су за време Василија I освећени светом водицом мислим да су били становници унутрашње, односно обично и правим именом речено, Србије, а они пак, које је за време цара Хераклија I (610-641) крстио римски папа били су, сматрам становници Приморске Србије, и то Дукље, Превалиса, Травуније, Конавља и Захумља".

Као и други, и Пејачевић се бави појавом Немање и његове династије и на занимљив начин тумачи Немањин долазак у **Рашку**. Пејачевић, наимае, мисли да је **Немања**, кога он сматра Десиним сином, одузео **Рашку** од Владимира, Радосављевог брата, и прогласио се 1172. године великим жупаном.

Тако се, каже Пејачевић, угасило племе старих **краљева**. Иначе, као и други, и Пејачевић се бави Немањиним пореклом, при чему се углавном држи Орбина и Лукарића: "Порекло његово они изводе од Стефана, попа грчког обреда, свештеника у Луки, граду **Хумске кнежевине**, недалеко од града **Тухеља**. Њего-

вог сина **Љубомира** је, због изузетних војничких врлина, хумски кнез поставио за жупана у **Трнову**. Због стеченог угледа народ је његову провинцију назвао **Љубомир**. Љубомира је на том положају наследио **Бела Урош...**, кога је затим **краљ Георгије** због поверења и великих заслуга поставио за великог жупана **Рашке**. Урошев син био је Деса, **Хумски кнез**, а Десини синови **Мирослав, Константин и Стефан Немања**".

Очигледно је да и Пејачевић сматра да је рани развој српске државе и њен утицај текао од **Запада** према **истоку**, од Приморја (Захумља ?) према **Рашкој**, што у даљим проучавањима у овом смислу може да буде веома значајно и корисно.

Сава Немањић.

У сваком случају, чак и само оволико пута спомињано **Захумље** заслужује да се и даље истражује и утврди колико је оправдано његово довођење у везу са потомцима Лицинијевим укључујући ту и династију Немањића.

Али кад смо напред већ споменули Растков боравак у Захумљу у раној младости биће можда од користи да се на Захумљу задржимо и у вези са **Немањиним повељом издатом Сплићанима**. Као што се зна и у њој се спомиње **Захумље** и то

још у време далеко пре Растковог одласка у Свету Гору. Споменуто повељу проучавали су М. Динић и Г. Ружичић и њен текст у почетном делу садржи и ово: "Изъ

вели жупанъ Неманѣ пѣшаю сплѣканы да си излазе сво-
бодно ꙗ мою земаю и ѿна ми Растѣка ꙗ хѣмскѣ земаю и
ѿна ми Бѣлка ꙗ Зетѣ и да си чине свободно кон годѣ кꙋпѣ
а имѣ не пакости никере безѣ правѣде...“.

Кад је ова повеља прочитана постале су јасније
ове **Доментијанове** речи ”дадоше му [Растку] један
крај **царства свога** у област му и на весеље његовим
слугама“ или ове **Теодосијеве** речи: ”А кад одрасте
[Растко] до петнаесте године, родитељи му оделише
једну страну **своје државе**, камо је долазио од оца ради
забаве с велможама и ради весеља с благородним мла-
дићима“.

Ова Немањина повеља **Сплићанима** рекли бисмо
да јасно указује да је око 1190. године, а свакако и пре
те године, од приморских српских земаља **Хум** (Заху-
мље) сигурно био у саставу српске државе, само не
знамо тачно од када, да ли је то подручје освојио ра-
том тек тих година, што је мање вероватно, **или је Хум**
(Захумље) **још од старине** **припадао српској држави,**
што је вероватније. Да је вероватније да је Захумље
припадало српској држави и више векова пре Немање
и његових синова, као да нам потврђује и чињеница да
су **на црквеном сабору у Сплиту 925. године** били при-
сутни и **српски црквени великодостојници**, што закљу-
чујемо и из овог податка који се односи на поменути
сабор: ”*Quique pervenientes dicti episcopi, Dalmatarum pe-
ragrantes civitates et Croatorum atque Serborum proceribus
covenientes, congregati in Spalato episcopis et iudicibus celle-
berrimum concilium peragere*“.

Врло је вероватно да су **Срби** чији су представни-
ци учествовали 925. године на црквеном сабору у
Сплиту делом потомци оних истих Срба које саста-
вљач *Обишѣѣ листѣа*, спомињући **осмосотноје** време
(IX век ?) везује за боравак Срба у старом Захумљу и
наводи да је Бела Урош покорио сву **Захолмију, Тра-**
вунију, Далмацију, Херцеговину и обе Зете. Није ли то

највећим делом исти српски простор са којег су 925.
године црквени великодостојници отишли у Сплит на
црквени сабор?

Најзад, можда је вредан пажње и податак у којем
се набрајају епископије које је Сава организовао у са-
мосталној цркви српске државе. Ти се епископски цен-
три наводе именовањем најпре **Хума**, па одмах затим и
Зете. **Треба размислити није ли и то у вези са неким**
веома старим и веома значајним подручјем српске др-
жаве чије је првобитно језгро било у Далмацији којој
је Хум (Захумље) још од дубоке прошлости био са-
ставни део?

Најзад, треба се питати и даље тражити одговор
на питање шта је одлучивало да се кроз векове очувају
оваква сећања, па уз друге називе и назив **Неманица**
баш недалеко од **Трнова**, односно од **Љубомира**? Шта
је у свему, на чему смо се у овој књижици задржали
истинито а шта измишљено, и ако је измишљено, ваља
се и даље питати зашто је баш у оваквом садржају и на
овим местима измишљено и када? Оно што је за сада
најважније јесте да још увек не можемо бити задовољ-
ни оним што о српским почецима знамо.

ЛИТЕРАТУРА

- Љ. Стојановић, Стари српски родослови и летописи, Сремски Карловци 1927.
- М. С. Милојевић, Обшти лист патријаршије пећке, Гласник српског ученог друштва, књига XXXV, Београд 1872.
- Миливоје Башић, Старе српске биографије, Српска књижевна задруга, коло XVII, књ. 180, Београд 1924.
- Иван Божић, О положају Зете у држави Немањића, Историјски гласник, бр. 1–2, Београд 1950.
- Вељан Трпковић, Хумска земља, Београд 1964.
- Јован Ковачевић, Традиција о дукљанском краљевству код Немањића.
- Ђорђе Сп. Радојичић, Завида, отац хумског кнеза Мирослава, Јужнословенски филолог XXIII (1958).
- Реља Новаковић, Да ли су сви Захумљани пореклом Срби, Историјски часопис, књ. XXII, Београд 1975.
- Реља Новаковић, Још једном *Serborum* или *Urborum*, Историјски часопис, књ. XXIV, Београд 1976.
- Реља Новаковић, Поводом податка о Растковом боровку у Захумљу, Свети Сава, Споменица поводом осамстогодишњице рођења 1175–1975, Београд 1977.
- Реља Новаковић, Где се налазила Србија од VII до XII века, Историјски институт, Народна књига, Београд 1981.
- Реља Новаковић, Још о пореклу Срба – и сва србска идола служаше Дагону, ИПА "Мирослав", Београд 1992.

- Реља Новаковић, Карпатски и Ликијски Срби – прилози за историју Срба од четвртог миленијума пре Христа до XIV века, (двојезично: на српском и енглеском), ИПА "Мирослав" у Београду и Завод за србистику "Сардонија" у Чикагу, 1997.
- Др Никола Радојчић, О Тронешком Родослову, Српска Краљевска Академија, Посебна издања, Књ. LXXXVI, Друштвени и историјски списи књ. 37, Народна Штампарија, Београд 1931.
- Светислав С. Билбија, Староевропски језик и писмо Етрураца, The Institute of Etruscan Studies, Chicago, Illinois 1984, USA.
- L'Esapo, Rivista Trimestrale di Bibliofilia N. 27-Settembre 1985. Edizioni Rovello, Milano, Italia. Recensioni Sventon Bilbija, Staroevropski jezik i pismo Etruraca, (L'antica lingua europea e la scrittura degli etruschi). Institute of Etruscan Studies, Chicago 1985. In 4°, pag. 298, senza indicazione di prezzo.
- Бранково коло за забаву, поуку и књижевност XVI, Сремски Карловци 1910.
- Енциклопедије.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Проф. др Реља Новаковић рођен 15. маја 1911. у Стублинама код Обреновца.

Године 1918. одлази у Кулу (Бачка) где је до 1922. године завршио Основну школу. Од 1922–1930. завршава гимназију у Београду (IV мушка).

Године 1930. уписује се на XXI групу Филозофског факултета (Општа и национална историја) и дипломира у јуну 1935.

У току 1937. године неколико месеци запослен је као васпитач у Учитељској школи у Вршцу.

У септембру исте године постављен је за суплента у Вишој самоуправној гимназији у Прилепу.

У фебруару 1941. године положио у Београду професорски испит (државни) и у пролеће исте године, на почетку рата, одлази у Немачку у заробљеништво (Нирнберг, Хамелбург, Оснабрик), одакле се враћа у септембру 1945. и убрзо бива постављен за директора гимназије у Петровцу на Млави где остаје годину ипо дана.

Из Петровца је премештен за директора гимназије у Краљеву, а затим бива постављен за начелника одељења за Универзитете и високе школе Савезног министарства.

Године 1950. постављен за предавача за Општу историју за неисторичаре на Универзитету у Београду, где је 1955. одбранио докторску дисертацију под насловом *Бранковићев летопис и његови извори*. Теза је штампана у Посебним издањима Одељења друштвених наука САНУ (1960, св. 35).

Напредовање у служби од предавача до редовног професора ишло је по прописима до пензионисања 1973. године.

Кад се у Историјском институту указала потреба изабран је за директора и остао на том положају 3 године када је дао оставку због неслагања поводом плана рада.

Коначно је пензионисан у звању научног саветника 1976.

У оквиру стручног и научног рада више година је деловао најпре као писац уџбеника за гимназије и стручне школе. Што се тиче научне делатности највећи број радова (око 120) посвећен је средњовековном раздобљу и пореклу српског народа.

Један број радова посвећен је историји околине Београда.

До сада најважније објављено:

1. Бомбардовање Београда, Београд 1952, с. 7–41.
2. Никољски летопис, Зборник филозофског факултета, књ. III, Београд 1952, с. 155–171.
3. Реља Новаковић – Јован Нешић, Најважније борбе наших народа у прошлости, "Рад", Београд 1957, с. 3–48.
4. Бранковићев летопис, Посебно издање САНУ, Одељење друштвених наука 35, Београд 1960, 1–180 (Докторска дисертација).
5. Р. Новаковић, Г. Шкривашић, В. Стојанчевић, Ж. Шка-ламера, Школски историјски атлас, Београд 1965. 1–64.
6. Историја за III р. гимназије друштвено-језичког смера, Београд 1962 (више издања).
7. Са Иваном Божићем, Историја за III разред гимназије природноматематичког смера, Београд 1966, 3–350 (више издања).
8. Краљево и околина. Прилог историјској географији, Београд 1966, 193–207.

9. Велика кретања народа у Европи, "Народна књига", Београд 1953, 5–79.
10. Никољски летопис, Зборник филозофског факултета, књ. III, Београд 1955, 155–171.
11. Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво (Историјско-географско разматрање), Београд 1977, 5–404 (два издања).
12. Где се налазила Србија од VI до XII века, Народна књига и Историјски институт, Београд 1981.
13. О проблему проучавања градине на Косову, Гласник музеја Косова XIII–XIV, 1984, 99–116.
14. Балтички Словени у Београду и Србији, Београд 1985, 5–180.
15. Обреновац и околина на старијим картама и плановима, Београд 1987, Годишњак града Београда XXXIV 63–83.
16. Пожаревац на старијим картама, Viminacium 4–5, Пожаревац 1990, 199–208.
17. Још о пореклу Срба – и сва србска идола служаше Дагону, ИПА "Мирослав", Београд 1992.
18. Срби – име Срби кроз време и простор, "Мирослав", Београд 1993.
19. Срби и рајске реке – библијске четири рајске реке и кавкаско-еуфратски Срби, "Мирослав", Београд 1995, друго издање 1999.
20. Непознати Црњански – древни Срби на Британском тлу, (двојезично: на српском и енглеском), "Мирослав" у Београду, Завод за србистику "Сардонија" у Чикагу, 1997.
21. Карпатски и Ликијски Срби – прилози за историју Срба од другог миленијума пре Христа до XIV века, (двојезично: на српском и енглеском), "Мирослав" у Београду, Завод за србистику "Сардонија" у Чикагу, 1997.
22. Србин римски цар, "Мирослав", Београд, 1999.

Књиге у штампи:

23. Срби или Словени – Словени или Срби, "Мирослав", Београд 1999.

24. Трагом Срба Венда (двојезично: на српском и енглеском), "Мирослав" у Београду, Завод за србистику "Сардонија" у Чикагу, 1999.
25. Београд ван градских бедема, "Мирослав", Београд 1999.
26. Атлас уз историју српског народа од најстаријих времена до IX века, (двојезично: на српском и енглеском), "Мирослав" у Београду, Завод за србистику "Сардонија" у Чикагу, 1999.

Књиге у припреми за штампу:

1. Од Херодота до Порфириогенита, (двојезично: на српском и енглеском).
2. Косово и Метохија – Србија опет на историјској прекретници, (двојезично: на српском и енглеском).
3. Заблуде и истине
4. Илири
5. Балтички Словени у Београду и Србији (друго издање).
6. Где се налазила Србија од VII до XII века (друго издање).
7. Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво (треће издање).

САДРЖАЈ

Родослови и летописи о Лицинију	5
Описи карата које следе	29
Осврт на неке Енциклопедије	43
Кратке Бранковићеве опаске О Лицинију	67
Рајић о Лицинију	70
Кратке Пишчевићеве опаске о Немањиним пореклу	73
Пејачевићева запажања	74
Литература	78
Биографија аутора	80

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

929:321.61 Лициније

НОВАКОВИЋ, Реља

Србин римски цар / Реља Новаковић. - [1. изд.]. - Београд : Мирослав, 1999 (Панчево : Графос интернационал). - 84 стр. : илустр. ; 24 см. - (Библиотека Словенски извори)

Тираж 500. - Биографија аутора: стр. 80-83. -
Библиографија: стр. 78-79.
ISBN 86-82487-45-4

а) Лициније (250-325)
ИД=74560012